

శ్రీ శ్రీ శ్రీ
శ్రీ విక్రమ దేవవర్మ మహారాజు
గారు

శ్రీ త్రిపురాన
వేంకట సూర్యప్రసాదరావు
దొరగారు

మొయిలు రాయబారము

(ఏక పాత్ర నాటిక)

8634

శ్రీ కాళిదాసుని మేఘసందేశమునకు
స్వతంత్ర దేశీయ గేయానువాదము.

ఇది

శ్రీ జయపురాధీశులు, "సాహిత్య సమ్రాట్" బిరుదాంకితులు,

అగు

శ్రీశ్రీశ్రీ శ్రీ విక్రమ దేవవర్మ మహారాజు గారి

పెంపుడు బిడ్డ

శ్రీ దంతపుండా మాల్కాదారులు, "ఆంధ్ర కాళిదాస"
"కవి భూషణ" బిరుదాంకితులు, శ్రీ జయపుర సంస్థాన
గౌరవాస్థాన కవులు,

అగు

శ్రీ త్రిపురాన వేంకట సూర్య ప్రసాదరాయ కవి గారి

కన్న బిడ్డ

మొదటి కూర్పు
2100 ప్రతులు
1940

వావిళ్ల ముద్రాలయము

వెల. రూ. 1-0-

ఆశయము

దేశ కాల విభేదము లేక యన్ని జాతులలోని యన్ని తరములలోని రసికుల నాకర్షించి విశ్వజనీనము లైన మహాకావ్యములలోఁ గాళిదాసుని మేఘసందేశ మొకటి. ఆ గ్రంథ రాజమునకుఁ బ్రాక్పశ్చిమ దేశ భాష లనేకములలో ననేకానువాదములు పుట్టినవి. ఒక్క యీ శతాబ్దిలోనే మన యాంధ్రమునఁ గూడ దాని కెన్నో ప్రతిబింబములు వెలసినవి. శ్రీ త్రిపురాన వెంకట సూర్యప్రసాదరావు గారి యీ "**మొయిలు రాయబారము**" వానిలో నొక్కటి యయ్యు గుణ విశేషముచే గణ్యమై "కట్టు దప్పని స్వాతంత్ర్య గరిమఁ" జూపుచున్నది.

కవి కుల సార్వభౌముఁడు తన రచనను శ్లోకమయమైన శ్రవ్య కావ్యముగా నే యుద్దేశించెను. ఇఁక నీ తెలుఁగు బిడ్డయో "పద్దెమ్ములోఁ బాట పాటలోఁ బద్దెమ్ము గూడి రా హాయి గాఁ బాడ నేర్చు. గా నాభినయ నాట్య కవితా కళలఁ గూర్చి యరుదార నాటకాలాడ నేర్చు." అను కర్త చూపిన స్వాతంత్ర్య గరిమ, తల్లి యెఱుఁగని యీ విద్దెలు కూఁతునకు నేర్పుట యందే

ఆ శ య ము

కలదు అట్లయ్యు నీ పుత్త్రిక విశృంఖల విహార మొనర్చు గడుసరి కాదు మఱి, కట్టు దప్పకుండఁ దల్లి యడుగు జాడల నడచు వినీతి సంపన్న.

కవిగారు, కృతి రచనలోఁ జూపిన క్రొత్తఁదనము నే, కృతి ప్రదానమునను జూపి, "మేఘమునకుఁ దాను గూర్చిన యపూర్వంపు మెఱుఁగు" నకు నిం కొక వన్నె పెట్టిరి. అనే కాంధ్ర కావ్యములకు భర్త లైన శ్రీ విక్రమ దేవ వర్మ మహారాజు గారు, ఈ కృతి కన్యకను ముద్దుతో దత్త పుత్త్రిక గా స్వీకరించి, భక్తితో శ్రీరామ చంద్రునకు ధర్మ పత్ని గా సమర్పించిరి అహో! ఎంత సుకృత మిది. తొల్లి సీతా కళ్యాణ వేళ జనక రాజర్షి కి లభించిన యశః పుణ్యము లే విజ్ఞాన జనకు లైన మా మహారాజు గారికి లభించినవి.

ఈ విధముగా సర్వ విధ మాత్మ త్వముచే నొప్పారు నీ **"మొయిలు రాయబారము"** "ఆంధ్ర భాషా విభూష యై యలరుఁ గాక!"

ఆంధ్ర విశ్వ కళా పరిషత్తు
11-9-1940 } కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డి

మొ యి లు మె ఱుఁ గు లు.

శ్రీ త్రిపురాన వేంకట సూర్య ప్రసాదరావు దొర గారు నాకు వచ్చిన నెచ్చెలి. ఈ చెలికారమునకుఁ గారణము వారి సరస కవితా చాతురి యే. కాళిదాస భవభూతుల ఘన కృతులను వారు తీపతియ్యములు వెలయ నింతకు ముందే తెలిఁగించిరి అపూర్వ సౌందర్యము మెఱయఁగా సంస్కృత కృతుల నాంధ్రీకరించుట యందు వారందె వేసిన చేయి ఈనడుమఁ గడుఁ గ్రొత్త తీరున వారు 'మొయిలు రాయబారి' యను పేరఁ జేసిన మేఘ సందేశపుఁ దెలుఁగు సేఁతను వారిముఖమున నే విని తనిసితిని అది కాళిదాసుని 'మేఘము' నకు మెఱుఁగులు వెట్టు నదిగా నున్నది. ఆసంస్కృత కాళిదాసు సందేశమును, ఈయాంధ్ర కాళిదాసు రాయబారమును బురస్కరించుకొని కవి సౌహార్దానురోధమున నుభయ కవితా ప్రశస్తుల నించుక యుగ్గడింపఁ గడఁగుచున్నాఁడను.

కా ళి దా సు.

కవి కుల గురు వగు కాళిదాసుని కృతులు రఘువంశ కుమార సంభవ మేఘ సందేశము లని కావ్య త్రయ

మును, శాకుంతల, మాళవికాగ్నిమిత్రీయ, విక్రమోర్వశీయము లని నాటక త్రయమును, ఋతుసంహార మని ఋతు వర్ణ నాత్మక మగు లఘు కావ్యమును ప్రసిద్ధము లై ముద్రితములు నై యున్నవి. కుంతలేశ్వర దౌత్య మని యొక కృతి (కావ్యమో నాటకమో) కాళిదాసునిదిగా భోజుఁడు తన శృంగార ప్రకాశమునఁ బేర్కొని దాన నుండి యొక శ్లోకము నుదాహరించెను.[1] విక్రమార్కుఁడు కుంతలేశ్వరుని కడకుఁ గాళిదాసు నెందుకో రాయబారినిగాఁ బంపుట యందలి కథ యఁట! ఈ గ్రంథము నౌచిత్య విచార చర్చలో క్షేమేంద్రుఁడు నుదాహరించినాఁడు.[2] కాన యిది కాళిదాసుని కృత్యంతరముగా

---

1 శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారు కుందమాలా నాటక పీఠికలో పై విషయము వివరించిరి. కుంతలేశ్వర దౌత్య శ్లోక మిది:—

శ్లో. అసకల హసితత్వాత్ క్షాళితా నీవ కాన్త్యా
ముకుళిత నయనత్వాత్ వ్యక్త కర్ణోత్పలాని,
పిబతి మధు సుగంధీ న్యాననాని ప్రియాణాం
త్వయి వినిహిత భారః కుంతలానా మధీశః.

౧౧ వ ప్రకాశము.

2 అధికర ణౌచిత్యం యథా కుంతలేశ్వర దౌత్యే కాళిదాసస్య —
'ఇహ నివసతి మేరుః శేఖరః క్ష్మాధరాణా

గణింప వలసినదే యగును. 'సిద్ధగన చంద్రిక' యని దేవీ స్తుత్యాత్మకము కాళిదాసీయముగాఁ గానవచ్చుచున్నది.[1] ప్రాచీనులు దానిఁ బేర్కొని రఁట ఇంకను శ్యామలా దండక కాదు లేవేవో కాళిదాస కృతులుగా వ్యవహృతము లగుచున్నవి కొన్ని యున్నవి గాని యవి యాతని కృతు లే యని విశ్వసించుటకుఁ దగ్గ యాధారములు గాన రావు.

కాళిదాసు క్రీ. పూ. ప్రథమ శతాబ్ది వాఁ డని కొందఱు, క్రీ త నాల్గవ శతాబ్ది వాఁ డని కొందఱు నందురు దిఙ్నాగాచార్య ప్రశంస మేఘ సందేశమునఁ గల దనియు, నా దిఙ్నాగుఁడు క్రీ. త తృతీయః శతాబ్ది తుదివాఁ డనియుఁ, గాన కాళిదాసు క్రీ. త. నాల్గవ శతాబ్దివాఁడు గాఁ దగు నని చతుర్థ శతాబ్దివాదులు తలఁచు చున్నారు. దిఙ్నాగుని కాలము సుస్పష్టము గా లే దనియు నాతఁడు ప్రథమ శతాబ్ది వాఁడని కూడఁ దలఁపఁ దగిన

మిహ వినిహిత భారాః సాగరాః సప్త చాన్యే
ఇద మహి పతి భోగ స్తంభ విభ్రాజమానం
ధరణి తల మిహైవ స్థాన మస్మ ద్విధానామ్.

1 ఇది ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక శాలలో నున్నది.

వాఁ డనియుఁ, గాళిదాసు విక్రమార్కుని సభ లోని వాఁ డను ప్రఖ్యాతి చిరంతన మనియుఁ, గాన యాతఁడు క్రీ. పూ. ప్రథమ శతాబ్ది వాఁ డనుట యుక్త మని ప్రథమ శతాబ్ది వాదులు తలంచుచున్నారు ప్రథమ శతాబ్దీ వాద మే సముచిత మని నా యభిప్రాయము.

విక్రమార్కుఁ డుజ్జయిని రాజధానిగా రాజ్య మేలెను గావునను, మేఘసందేశమున 'వక్రగి పంథా య దపి భవత' ఇత్యాది శ్లోకమున యక్షుఁడు చుట్టు త్రోవ యయినను మేఘు నుజ్జయినికిఁ బొమ్మని చెప్పి యధిక ముగా నుజ్జయినీ వర్ణనము పది పండ్రెండు శ్లోకములలోఁ జేసినందువలనను గాళిదాసుఁ డుజ్జయినీ వాస్తవ్యుఁ డని పలువురు తలఁచుచున్నారు. ఇది సంగతము గావచ్చును. కాని యీ క్రింది సాధనములఁ బట్టి యాతఁడు గోదావరీ తీరము వాఁ డనియు గుర్తింప నగుచున్నాఁడు. కాళిదాసు వైదర్భి రీతికిఁ బ్రవర్తకుఁ డని యాలంకారికు లనిరి

శ్లో. సిక్తా మధు ద్రవే ణేవ యస్య నిర్విశా గిరః
తే నేదం వర్త్మ వైదర్భం కాళిదాసేన శోధితమ్.

దండి—అవంతి సుందరీ కథ.

సరస్వ తీవ కార్ణాటీ విజ యాంకా జయత్యసౌ
యా వైదర్భ గిరాం వాసః కాళిదాసా దనంతరమ్.

వైదర్భీ గౌడీయాద్యాది రీతులు తొలుతఁ దత్తద్దేశ వాస్తవ్యు లగు కవుల రచనముల ననుసరించి యేర్పడిన వయి యుండు ననుట సంగతము. వైదర్భీ రీతికిఁ గాళి దాసు జనకుఁ డగుటచే నాతఁడు తద్దేశ జనితుఁ డగు ననుట సముచిత మగును. విదర్భ దేశ మిప్పుడు నైజాం రాష్ట్రమున 'బెదర్' అను పేర నున్నది. అది గోదావరీ ప్రాంత దేశమే. మఱియు సేతుబంధ కారుఁడు ప్రవర సేనుఁడు కుంతల దేశాధీశ్వరుఁ డగుటచేతను, విక్ర మార్కుఁడు కాళిదాసుని రాయబారిని గాఁ బంపినచె ప్రవరసేనాదు లగు వాకాటక రాజుల దగ్గఱ కయి యుండఁ దగుటచేతను, నా కుంతల దేశము సరిగా నేఁటి నైజాం రాష్ట్రమే యగుటచేతను, ఉద్యోగ వశమున నుజ్జయినిలో విక్రమార్కు నొద్ద నున్న కాళిదాసు స్వదేశ మగు కుంతల దేశమునకు రాయబారిగాఁ బోవుట సంగత మగుటచేతను, మఱియు మేఘ సందేశమున యక్షుఁడు ప్రవసించిన ప్రదేశము 'రామగిరి' యని యుండుటచేతను, రామగిరి గోదావరీ తీరమున భద్రాద్రి ప్రాంతమున నున్నదే యని దేశ చరిత్రజ్ఞులు ప్రాజ్ఞులు పలువురు ప్రఖ్యాతపఱుచుటచేతను, యక్షునికి రామగిరి

ప్రవాస కల్పనము కాళిదాసు తనకుఁ బరిచిత దేశ మగుటఁ బట్టి కావించినది కాఁదగి యుండుటచేతను, య తూపదేశమునఁ గాళిదాసు తన విప్రయోగ వ్యథనే వర్ణించుకొనెనని పలువురు ప్రాజ్ఞులు భావించుచుండుట విశ్వాస్య మనఁదగి యుండుటచేతను, నాతఁడు విదర్భ దేశ జనితుఁ డని తలంచుట గూడ యుక్తిసహమే యగును[1] కాళిదాసు గోదావరి తీరపు విదర్భదేశమున జనించి మహా కవియై వైదర్భీ రీతి నిర్మాత యై యుజ్జయినిలో విక్రమార్కు నాస్థానమునఁ జేరి యక్కడి కవి రత్నములలోఁ దరళమై వెలసి యుండ వచ్చును.

మే ఘ సం దే శ ము.

సంస్కృత వాఙ్మయమున మేఘసందేశమున కసాధారణ గౌరవము గలదు. స్వరూపమునఁ జిన్నదయ్యును

---

1 రామగిరి చిత్రకూటములు గోదావరీ తీరమున భద్రాద్రి ప్రాంతముల నున్నవే యని నలువ దేండ్లకుఁ బూర్వము శ్రీ కె. వి. లక్ష్మణరావుగారు తిలక మహాశయుని 'కేసరి' పత్రికలో వాదము సల్పి నిరూపించిరి. ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషద్రజతోత్సవ సంచికలోఁ బైయర్థమే శ్రీ సాగి వేంకట నరసింహముగారి 'రామగిర్యాశ్రమేషు' అను వ్యాసమున మరల నిరూపింపఁ బడినది.

గావ్యగుణములఁ బట్టి యివి యుత్తమ కావ్య మనఁ దగి
ఁది. కవి కుల గురుని తక్కిన కావ్యముల కంటె నిందు వ్యం
గ్యార్థ వైభవ మధికముగాఁ బొందుపడి యున్నది.
ొందఱు కాళిదాసు తన విప్రయోగ వ్యథనే యేత
త్కావ్య రూపమున వెలార్చుకొనె నందు రని యింతకు
ముందే వాకొంటిని. అందలి [1] శ్లోకములఁ బరిశీలింతు
మేని యది యట్లే కాఁబోలు నని తోఁచును. యక్షుని
ఁరహ కాతరత, యక్షి సౌశీల్యము, నిందుఁ జక్కఁగాఁ
బ్రదర్శింపఁ బడినవి. మేఘ మార్గమున నదీ నగ రాది వర్ణ
నము, అలకా వర్ణనము, యక్ష నిలయ వర్ణనము, యక్షి
స్వరూ పాది వర్ణనము, సందేశ రీతి, యిం దసామాన్య
వితా చాతురీ ధురీణములు గా నున్నవి వర్షర్తు రామణీ
యక మిందు వాల్మీకి వర్షర్తు వర్ణనమును దలఁపించుచు
మనోజ్ఞముగా నున్నది. రసిక దంపతి వియోగ వ్యథా
మాత్ర కథా ఘటిత మై సార్వదేశికము సార్వకాలికము
నగు తీరున స్వారస్యము వెలార్చుచుండుటచే నీకావ్యము
ప్రపంచ వాఙ్మయమునవే ప్రఖ్యాతి కెక్కినది. సంస్కృత
మున దీనికి నూటేంటిదాఁక ననుకరణములు, నిరువదింటి

---

1 పూర్వమేఘమున 16, 25, 26, 29, 38, 39, 45; ఉత్తర మేఘమున, 4, 22 శ్లోకములు చూడుఁడు.

సమాస దూరాన్వయాది క్లేశములు తొలఁగఁ ద్రోసి కొని వెలసినది. మఱియు నిది యల్లనల్లన విరియుచు వల్పులు గొల్పుచు నమృత బిందు లొలుకు నలరు రేకులఁ బోలె సులలితము లై జిలుజిలు మనఁ జలువలఁ జల్లుచుఁ జవులఁ జిందుచు విందులు గొలుపుచు నున్న పలుకుల పొలుపుతో మురిపపు టొయ్యారపు టూపుఁ దోపించు శయ్యతో దేసి తెలుఁగు తీరునఁ గడుఁ దివ్య మయిన పాట సొరుతో నిక నిట్లు తెలిఁగించు టన్యుల కసాధ్య మనఁ దగిన ట్లున్నది. పాఠక హృదయముల నీ రచన వల వైచి తివిచి నట్లు వశము గావించుకొను చున్నది. సంస్కృత రచనలఁ గల వ్యంగ్య వైభవ మెల్ల నిందు మిక్కిలి చక్కఁగాఁ జవిగొనఁ దగి నట్లు సంరక్షిత మయినది. ఇంతకు ముం దాంధ్ర కవీశ్వరు లనేకులు బహు సమర్థులే

యని సందేహించితిని. ఆసంస్కృత పదముల కంతకంటెఁ జక్కనిపదమిం కొక్కటి తెలుఁగునఁ గాన రాలేదు. ఇట్టి శృంగార సందేశమునే శ్రీనాథుఁడు 'రాయ బార' మని పేర్కొనెను.

చూ. శృంగార నైషధము, ఆ. 4 ప. 95.

'ఉన్మాదులు సంఘటింపఁగ సమర్థులె యెందును రాయబారముల్.'

తెలిఁగించినను నా యన్నింటికంటె నీ మొయిలు రాయబారము గుణోత్కర్షము గల దనుట నిర్వివాద విషయము. అంతటి తెల్గునేఁతలు నిందుకు లోఁగిపోవుటకుఁ బ్రస్తుత కవికిఁ దెలుఁగుఁ బలుకుఁ బోలఁతిని నాలుకపై వలసినట్లెల్ల నాట్యమాడింపఁ గల మెలపును, తెలుఁగు నాఁటి నేఁటి విలసిల్లుచున్న దేశి రచనా పరిణామముఁ జక్కఁ బలకించి దిద్ది తీర్పఁ గల నేర్పును, అసాధారణ మగు రసార్ద్రహృదయతయుఁ బ్రధాన కారణములు.

దేశి రచన.

తెల్గు బాసకు దేశి యగు ఛందోరచన నన్నయాదుల నాటనుండియు నంతగాఁ బ్రాముఖ్యముఁ బడయ దయ్యెను. ఈనడుమనే యది పరిపోషణముఁ బడయ సాగినది. ఈవిషయ మెల్లఁ బ్రపంచించుట కిది చోటు గాదు. శ్రీ ప్రసాదరావుగారు మందాక్రాంతా వృత్తములలో నున్న సంస్కృత గ్రంథమును దెలుఁగున దానికిఁ జేరికగాఁ జెప్పఁదగిన దేశి చ్ఛందో భేదములతోఁ దెలిఁగించిరి. అవి సీస, ద్విపద, తరువోజ, రగడ, రచనల కందె పొంది యున్నవి మూలము ప్రతిపద చమత్కార భరిత

మయిన కాళిదాసు కృతి యగుట, పరివర్తనము రససిద్ధుని రచన మగుట, ఛందము దేసి యగుట, యీ తెలుగు కృతి కింత పొలుపు గూర్చినవి.

సీసపద్య ప్రథమ దళ సమాన గతితో నైదు మాత్రల గణములు గలిగి, మందాక్రాంతా ఛాయ గల పద్యముగాను, సీసచ్ఛాయ గల పద్యముగాను, ఖండగతి-ఝంపె-చాపు-తాళములలోఁ బదములుగాను, అధ్యాత్మ రామాయణకీర్తనము, గజేంద్ర మోక్ష కీర్తనము (రాజేంద్ర విను సుధా రాశిఁ ద్రి-కూటాద్రి-ఇత్యాదికము)ల మట్టునను, హృద్యముగాఁ జదువఁ దగి యున్నది.

ఛంద మిందు మాత్రా గణ ఘటితము గాన గురులఘ్వక్షర పరివర్తనానుకూల్యము, యతి ప్రాసాన్యతర సంధాన సౌకర్యము, అలల వంటి పెద్ద పెద్ద చరణముల యూపుటొయ్యారము, సమకూరి కవికిఁ బరివర్తనమున నైజ విహార సౌఖ్యము నొసఁగినవి రచనము లిట్టివి మన తెలుఁగునఁ బ్రాఁత కాలపు యక్ష గానములలోఁ గాన నగును. కందుకూరి రుద్ర కవి రచించిన సుగ్రీవ విజయముఁ బదముల నిందుకుఁ దార్కాణగాఁ జూడఁ దగును.

కాని వానిలోని దేశి రచన లీ కృతిలోని రచనల వలె నిగ్గులు దేరినవి గావు.

ఇది యక్ష గానమే

యక్షులు (జక్కులు) కథా పాత్ర వేషములు గొని నృత్య గేయాత్మకముగాఁ బ్రదర్శించు దృశ్య రచనమునకు యక్ష గాన మని పేరు. తొలుత నవి శ్రీశైలాహోబల పర్వతాదు లందుఁ బ్రదర్శితము లగుచుండెడివి. ఇదియు నేక పాత్ర ప్రయోజ్యము, దృశ్య రూపకమే. ఇదియు నృత్య గానాభిన యానుగుణ మగు రచనా చమత్కృతి గలది యే. ఇందు యక్షుఁడే కథా నాయకుఁ డగుట మఱియు విశేషము. ప్రధాన గ్రంథ మెల్ల గేయాత్మక ముగా నున్నను గ్రంథ కర్త కడు నేర్పుతో మూల మందలి గ్రంథారంభ శ్లోకముల నైదింటిని చూళిక గాను, నాయకుని స్వగత సంభాషణము గాను బరివర్తిం చుటచేతను గ్రంథాంతమునఁ గూడ సంస్కృతమున దొరకు చున్న ప్రక్షిప్త శ్లోకములకు సరస సంగతి గల్గు నట్లు మంగళాంతత యేర్పడు నట్లును, కథా చమత్కృ తిని గల్పించుటచేతను వర్ణనైకాత్మక మయిన కాళిదాసుని

మేఘ సందేశమున కీ మొయిలు రాయబారమున గా
నాభినయ చమత్కార సమంచిత మయిన దృశ్య రూపకత
సమకూడినది.

మ కు ట ము లు

గ్రంథ కర్త తన గేయ రూప పరివర్తనములకుఁ బెక్కింటికి మకుటములఁ గూర్చెను. అవి కొన్ని సరిగా మూలమునకుఁ బరవర్తనములు కొన్ని మూలానుగుణము లగు కల్పనా విశేషములు. పూర్వార్ధమున కెల్ల నన్వితమగు మకుటము (పల్లవి) చాలఁ జమత్కృతి గలది.

"క్రొమ్మెఱుపు వగలాఁడి కూర్మి సంగడికాఁడ !
క్రొమ్మొయిలు ఱేడ! గయికొమ్ము నావిన్నపము;
నెమ్మి.............
.... సారస్యము గలాఁడ!"

పలుకు పొంక (సౌశబ్ద్యము) మిందుఁ గులుకు లాడు చున్నది. కాళిదాసుని వ్యంగ్య గౌరవ మిందు గడలుకొన్నది. క్రొమ్మెఱుపు వగలాఁడికిం గూర్మి సంగడీఁడ వయి కూడి వినోదించు చుంటివి గాన నీవే నా నెయ్యు రాలి యెడఁబాటువగపును గుఱుతింపఁ గల్గుదువు. జీవన

మిచ్చి సర్వ లోకమును దేల్చు సారస్యము నీ కున్నది. కావున నా విన్నప మాలింపను బాలింపను గల్గుదువు. అని యిందు ధ్వని ఇట్టి ధ్వని చమత్కృతి కాళిదాసుని కృతిలోఁ బిక్కటిల్లి యున్నది.

శ్రీ వేంకటరాయ శాస్త్రులవారు తమ యాంధ్ర వ్యాఖ్యానమునఁ బద ప్రయోజన మను పేర నిట్టి వ్యంగ్య చమత్కృతులఁ జాల వివరించి యున్నారు. శ్రీ ప్రసాద రావుగారు వ్యంగ్యార్థముల కెందును భంగము గల్గని యట్లు, అంతే కాక పరిపోషణము గల్గు నట్లు, తమ తెలుఁగు సేత వెలయించిరి. అట్టి పట్టు లనేకములు వివరించి తెలుపఁ దగినవే యయినను విస్తర భీతిని విడుచుచున్నాను. పూర్వ మేఘమునఁ దొలి నైదు శ్లోకములుం బోవు గడప నొల్ల నలకా మార్గ వర్ణ నాత్మకములే కాన యన్ని పాటలకు నిదియే పల్లవి నై యుల్లాసము గొల్పుచున్నది పాట పాటకును నీ పల్లవి యనుగత మై యాశ్లోకార్థము మేఘుఁగూర్చి యక్షోక్తి యనుటను స్మరింపఁ జేయు చున్నది ఉత్తరార్థమున—“కలిమిచెలి కాఁపురము పసా యలకా పురము......” ఇత్యాదికము కలికల్పితము. అలకా పుర వర్ణ నాత్మకము లగు పంద్రెండు శ్లోకములకు

నీ మకుటము పనుపడి యున్నది. యక్షుఁడు తన యింటి పట్టు నానవాళ్లు చెప్పు శ్లోకము లేదు నాకు మేఘ సందేశ ముఁగడు వేడుక గూర్చుచుండును. తెలుఁగు సేఁత లలిత లలితముగా నున్నను నీశ్లోకములు గూడ దేశి గేయ రూపముగానే యుండఁ దగిన వనుకొనుచున్నాను. యక్షీ స్వరూప వర్ణ నాత్మకము లగు రెండు పద్యములును శ్రీనాథుని సూర్య శతక శ్లో కాంధ్రీకరణములఁ దలపిం చుచు మనోజ్ఞములుగా నున్నవి.[1] వీని తెలుఁగు సేఁత తీరు కవి శేఖర శ్రీ వడ్డాది సుబ్బారాయ కవి కృత్యుపజ్ఞ మై శ్రీ పిచ్చయ శాస్త్రి రచనమునఁ దెలుఁగుఁ బొలుపున విరివిసెంచి, విందుగొల్పి యిందు గేయతం బడసి కడుం గసు విందు గూర్చుచున్నది.

యక్షుని సందేశము శ్రోత్ర పేయ మైన దని "సం దేశం మే.........శ్రోష్యసి శ్రోత్ర పేయమ్" పూ. మే. శ్లో. 13 న. యక్షో క్తి రూపమునఁ గాళిదాసు చెప్పెను.

---

1 చూ. శాత శ్శ్యామాలతాయూళ పరశు రివ ... సూర్య శతకము చిఱుసానఁ బట్టించి చికిలి సేయించిన గంధ్ర గొడ్డలి......

(కాశీ ఖండము.)

ఉత్తరమేఘమున నా సందేశము 10 శ్లోకములలో నున్నది. అందు "శ్యామాస్వంగం..." అను శ్లోకము మొదలు 6 శ్లోకములలో యతుని విరహావస్థయు, "న త్వాత్మానం" అను శ్లోకము మొదలు 4 శ్లోకములలో నిరాశచేఁ బ్రాణములు గోల్పో వల దని యక్షీ నోదార్చుటయుఁ గలవు మొదటి 6 శ్లోకములకు "జీవితేశ్వరి! నిన్నుఁ బాసియు......వినఁగదే" అను మకుటమును, గడమ 4 శ్లోకములకు, "తెగువ సేయకు మాస తెగఁ గోసికొని.........మన్నింపుమా" అను మకుటమును విషయానుగుణముగా సందర్భోచితముగా 7 మాత్రలును 5 మాత్రలును గల గణముల గీతికలలో శ్రీప్రసాదరావుగారు కల్పించిరి. ఆ సందేశ మందలి 'శ్రోత్రపేయ'త శ్రీప్రసాదరావుగారి తెలుఁగుసేఁతలో మూలాధిక మై మురిపించుచున్నది.

ఇది ప్రయోగార్హము.

రస భావ మయ మయిన కథార్థము, అభినయ నాట్య గానానుకూల్యముతో నంద చందము లొదవిన పద బంధమును గల యీ గేయ రూపకము రసిక విద్వ

త్సామాజిక సమక్షమునఁ బ్రయోగమును బడయఁదగి యున్నది సామాన్య జనులు సామాజికు లగుచో దీని ప్రయోగ సౌభాగ్యము ననుభవింపఁ జాలరు.

కృత్యాది రచనలు.

శ్రీ సూర్య ప్రసాదరావుగారు రచించిన పద్యములు 'పెంపుడు బిడ్డ' యన్నవి సుమనో మనోజ్ఞములు. **1, 4, 5, 13, 17,** పద్యములు చదువుటలో నా తలఁపులు పులకరించినవి శ్రీ సాహిత్య సమ్రాజులు శ్రీ శ్రీ శ్రీ విక్రమ దేవ వర్మ మహారాజులుంగారి దత్త పుత్రికా కళ్యాణ పద్యములు కవితా రచన మయ్యుఁగవి కల్పన గాక నిక్కపుఁ బల్కుఁ జక్కందనముతో నిగ్గులు దేరి యున్నవి కాళిదా సాశ్రయ మగు విక్రమ నామమునకు నాంధ్ర కాళిదా సాశ్రయ మగు విక్రమ నామమునకు నైక్యమును, గృతి కన్యను బెంచుకొని రా మార్పణము గావించుటలో విక్రమ భూపునకు జనక సమానతయు నందముగాఁ బొందుపడినవి వీని యన్వర్థతలో నేదో యౌచితి యనభివ్యక్తమై స్ఫురించు చున్నట్లున్నది శ్రీ సూర్యప్రసాదరావుగారి తండ్రిగారు శ్రీ తమ్మయరాట్క

పీంద్రులు శ్రీ ముక్కవిల్లి సాంబయ శాస్త్రిగారను విద్వత్కవివర్యుల నాస్థాన కవిని గాఁ గొని పోషించిరి. ఇట్లు విద్వత్పోషకతను బడసి భూనేత లైయె వెలయు శ్రీ ప్రసాదరావుగారిని గౌర వాస్థాన కవినిగాఁ బరిగ్రహించుటచే శ్రీ విక్రమ దేవ వర్మ మహారాజులుంగారికి సాహిత్య సమ్రాడ్బిరుదము సార్థక మయినది.

నేటి యాంధ్ర కవీశ్వరులలో నుత్తమోత్తముల నేఱి వ్రేళ్లపై లెక్కింపఁ బూనుచో శ్రీ సూర్య ప్రసాద రాయ కవి గారందుఁ గుడి చేతి వ్రేళ్ల లెక్కలోనే నుందు రొక్కనఁ గలరు. నిస్సామాన్యముగాఁ గాళిదాస కృతులఁ దెలిఁగించుటచే వా 'రాంధ్ర కాళిదా' సనఁ బరగిరి. ఈ బిరుదము 'అభినవపండి,' 'ఆంధ్ర వాల్మీకి' ఇత్యాది బిరుదములఁ బోలిన నగుటలో స్వారస్యము లేదు. సంస్కృత వాఙ్మయమున వాల్మీకి, కాళిదాసు దివ్య కావ్యముల రచించి పేర్వెలసిరి. సంస్కృత వాఙ్మయమున వారి కెట్టి స్థానము గలదో యట్టి స్థానము నాంధ్ర వాఙ్మయమున నాక్రమించిన వారికే న్యాయ్యముగా నా బిరుదములు చెల్లఁదగినవి శ్రీ ప్రసాదరావుగారు స్వయముగా నపూర్వకల్ప

నలతో నట్టి కృతుల రచింపను, గాళిదాసు నంత గౌర వము గడింపను నర్హులే యగుదు రని నా నమ్మకము. ఇఁకఁ బై పరివర్తనములతోపాటు స్వతంత్ర కృతులను గూడఁ గూర్చి సరి యయిన తెరున నాంధ్ర కాళిదాస బిరుదమును శ్రీ ప్రసాదరావుగారు, అత్యంత మన్వర్థపఱుచుకొనఁగలరు గాక!

శ్రీ మహారాజులుంగారి యాస్థాన మం దింతకు ముందు శ్రీ సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము కవిరత్నముగా నుం డెను. ఆయన లేని కొఱఁత మాయు నట్లు శ్రీ ప్రసాద రావుగారు మరల దొరకుట శ్రీ మహారాజులుంగారి యదృష్ట విశేషమే. శ్రీ విక్రమ ప్రభులు మఱియు నెన మండ్రఁ గవిరత్నముల నాస్థానిలోఁ జేర్చుకొనఁ గలరు గాక!

సరస సత్కవితా విశారదుఁడు సూర్య ప్ర
సాద రా ణ్మణి పూర్వజనికృ తామిత పుణ్య
పరిపాకమునఁ గాంచె బహు కావ్య కన్యకల
సురుచి రాలంకార సుందర తరాకార
వరణీయ గుణ వృత్తి వాక్సమత్కృతి మతుల

వార లెల్లను భాగ్యవతులే, యయిన నేమి
మురిపంబు పరువంబు ముద్దు ముచ్చటలు నిం
పును సొంపు నధిక మోమొయిలుఁగన్నియ ! నీకె.

ప్రాఁత కాలపు వేష భాష లిప్పటి కావ్య
బాలికల్ మెచ్చ రని పరికించి నీ తండ్రి
స్వాతంత్ర్యమును దొంటి సంప్రదాయముఁ జక్క
సమకూర్చి పద పద్య సంగీత నాట్య రస
చాతురుల్ నేర్ప నిను జనముద్దుగాఁ బెంచె
సభలలో నీ యాట సౌరు పాటల తీరు
ఖ్యాతి కెక్కించె విక్రమ భూపు మెచ్చించెఁ
బ్రీతి నాయన కిచ్చెఁ బెంపకపు బిడ్డగా;

పరమ పురుషునకు రఘుపతికి ని న్నర్పించి
తరియించినారు నీ తండ్రి పెంపుడు తండ్రి
చిర కాల మఖిలాంధ్ర సీమ వలరించుచును
జెలఁగుమా సుకృతి! యాశీర్వచన మిదె నీకు

పెం పు డు బి డ్డ

1

కమ్రానేక కళా రసజ్ఞ ! బుధ లో
కస్తోత్ర పాత్రా! కవీం
ద్రామ్ర క్ష్మాజ వనీ వసంత ! బహు భా
షారాధన ప్రక్రియా
నమ్ర స్వాంత ! మనోజ్ఞ కావ్య రచనా
సంప న్మతీ ! సాహితీ
సమ్రాట్సద్బిరు దాంక ! విక్రమ మహీ
శా ! నీకు దీర్ఘాయు వౌ.

2

నీ ధర్మ పాలనా నిరతి వెల్లడి సేయుఁ
బూజ్య యా జయపురీ రాజ్య లక్ష్మి
నీ మహౌదార్య చర్యా మహత్త్వముఁ జాటు
నతు లాంధ్ర విశ్వ కళాలయమ్ము
నీ విశ్వ వినుత భాషా వైదుషిం దెల్పు
మహిత సాహిత్య సమ్రాట్టు బిరుదు
నీ దయా సత్య శౌ చాదులం బ్రకటించు
రాజర్షి సత్ప దార్హ ప్రవృత్తి

చెంపుము ఓ కృష్ణ

ఒసంగె భావమున సంకల్పసంపద లిచ్చు
నిను జాతిస్మ కనుల కన్నెర్లు ఇంకేల
నీ లీల తెల్పుట్రై తెలియ సర్వజ్ఞు నేర్పు
రక్ష సంరక్షకా ! చక్ర పాణి ప్రపత్ర!

3

చేసి భాగవతమ్ము తెలిగించి శ్రీకృష్ణ
వర్యుఁడైన కవి లోక చక్రవర్తి
వి సాధ్రి కవి ఒ భాషా నాథుఁడై లో
విఖ్యాతిఁ గన్న వృద్ధ విశ్వనాథ
పరమ భాగవతుఁడా ప్రహ్లాదునకు సాటి
యగు విష్ణు భక్త లోకాగ్రగామి
ఘన తత్త్వవిదుఁడైన జనక రాజర్షికిం
బ్రతి యనం దగు మహా రాజయోగి
పౌరుష జ్ఞానకీర్తులం బరఁగు మేటి
యైన సాత్రంత్రికిని తమ్మయు ప్రభునకు
నఖిల కళ్యాణగుణ రాశి యైన నీవు
బాల్య మిత్రుండ వగుట మా భాగ్య మధిప!

4

పదియును నాల్గు మాసముల
ప్రాయమునం బితఁ బాయు దుర్దశా
స్పదునకు నాకు ని న్గనెడు
పట్టున భూవర ! తండ్రిఁ గన్న చో
నొదవెడు భక్తియుం జనవు
నూఱట గొల్పి తనంతఁ బొంగు నా
హృదయమ సాక్షి నూవె పిత
యే పిత నెచ్చెలి యన్న సూక్తి కిన్

5

తనవలెఁ బుత్త్రుఁడుర్ సుకవి
తాఁ చణుఁ డై నపు డెంత ప్రీతి గ
ల్గునో కవి యైన తండ్రి కిది
గో ! యది నీ మొగ మందుఁ దోఁచెడుర్
జనక సమాన ! యట్టి పితృ
సమ్మద సంపద నాకుఁ జూపి నర్
దనిపితి గాన నీవు పితృ
దైవమ వంచు నమస్కరించెదన్.

6

[illegible]

7

సకల లోకము మెచ్చ సరసతా గరిమచేఁ
గవికులామోద సంకలన చేత
సరసులకును నింపు సమకూర్పు పెంపుచే
విష్ణుపదాధీన వృత్తి చేత
మెఱుఁగు లీనెడు మేలి మెలఁకువల్ కలిమిచేఁ
పాప మార్చెడు చల్లఁదనము చేత
మిన్నందు విపుల భా వౌన్నత్య యుక్తిచే
సుకృతి గీతామృత ప్రకృతిచేత

పెంపుడు బిడ్డ

నిన్నె పోలిన దీమొయిల్ కన్నె మిన్న
గొనములం బట్టి యిది నీకుఁ గూఁతు రనుట
కన్నిటం దగి యున్న దట్లగుటఁ జేసి
కూఁతురుగ దీనిఁ గొని పెంచుకోఁ గ దయ్య!

8

పువ్వుఁ దేనె సోన లై చెవుల పండువు సేయు
కలికి పల్కుల ముద్దు లొలుక నేర్చుఁ
బద్దెమ్ములోఁ బాట పాటలోఁ బద్దెమ్ముఁ
గూడి రా హాయిగాఁ బాడ నేర్చు
నరఁటి పం డొలిచి తా నఱచేత నిడు రీతి
భా వార్థములఁ దేటపఱుప నేర్చు
గానాభినయ నాట్య కవితా కళలఁ గూర్చి
యరు దార నాటకా లాడ నేర్చు
సర్వ గతుల నీకును సంతసమ్ముఁ గూర్చుఁ
గాళిదాస సత్కవి మేఘ కావ్య కల్ప
పుష్ప సౌరభ లహరికా మూర్తి యైన
మా మొయిలుఁ గబ్బపుం గన్నె భామహేంద్ర!

9

పితృసఖుఁడ వైన నీకు సంప్రీతి నించు
నంచు నిక్ష్వాకువ్యకన్య నర్పించి నాఁడ
ననుఁగు బిడ్డను దీని రామునకుఁ దక్క
నన్య దైవతములకు నీయకుము తండ్రి!

10

మాకబ్బుఁ గన్నియలు త్రి
లోకైకారాధ్య భక్తలోక ప్రియు సీ
తాకాంతు నమజ్జనతా
శ్రీకరునిం దక్క నొరులఁ జేకొనరు సుమీ.

11

హృదయ గర్భము నుండి యుదయింపకయ మున్న
శ్రీరామ విభు నే వరించు వ్రతము
నకలంక విమల తారక మంత్ర రాజమ్ము
ననుపదమ్ము జపించు నట్టి దీక్ష
సకల లోకాత్ముఁ డీశ్వరుఁ డన్న దృఢ బుద్ధి
లోకమ్ము సేవించు లోలతయును

బతిత్ర లోకమున కవ్యయ మహానం దాను
సంధాన మిడు శక్తి సంపద మును
నవున రావృత్తి పద సుఖావాప్తి నాత్మ
విభునిచేఁ దమ తండ్రి కిప్పించు నెనరు
గలిగి యుందురు మత్కావ్య కన్య లెల్లఁ
గాన నిక్కన్నె జానకీ జాని కిమ్ము.

12

జన్న పున్నెల నాఁగటి చాలు గన్న
కన్నె సీతఁ బెంపుడు బిడ్డగా గ్రహించు
జనకు రీతి మా మొయిలుఁ గన్నెను గ్రహించి
ప్రీతి శ్రీరామ విభున కర్పింపు మధిప !

13

మౌక్తికముఁగా సువర్ణ మయ
మండన యుక్తముఁ జేయు రీతి స
ద్భక్తి ధనంబ కట్నముగఁ
దద్రఘు రామునకుం శుభార్థ వా
గ్రక్తి ఘటించు నిమ్మొయిలుఁ
గన్నియ నర్పణ సేసి తత్కృపం

ముక్తిసతీ స్వయంగ్రహణా
మోద సుధాంబుధిఁ దేలవే నృపా!

14

అస్మల్ సత్కవు లెందఱో స్వకృతి క
న్యా దానముల్ సేసి త్వ
న్మాన్యారాధన ధన్యులై మనిరి స
మ్యగ్భక్తి శ్రీ భర్తకున్
గన్యా దానము సేయఁ దగ్గ కృతి క
న్యన్ నీసుతం జేసి తా
ధన్యుం డౌ టిది నాకు నొక్కనికె కా
దా చెల్లె రాజోత్తమా!

15

కూఁతు కొడుకును గొడుకుగాఁ గొని యశేష
వితత జయపురీ రాజ్య మిచ్చితివి దేవ!
కొడుకు కూఁతుఁ గూఁతునుగాఁగఁ గొంటి విపుడు
దీని కే మీయఁ గల నీవె దీవనలను.

16

అతుల సౌభాగ్య రేఖ నైయి యలరు నీదు
ననుఁగు బిడ్డ సువర్ణ రేఖాంబ వోలె
ముద్దుఁ బెంపుడు బిడ్డ యిమ్మొయిలుఁగన్నె
గూడ నీ కూరిమిని జూఱగొనును గాక!

17

విక్రమ ప్రభు పోషణ వెలసె నాఁడు
కాళిదాసుని యమ్మేఘ కావ్య కన్య
విక్రమ ప్రభు కూఁతు రై వెలసె నేఁడు
బళిర! మా చిన్ని మొయిలుఁ గబ్బంపుఁ గన్నె.

ఇట్లు,

భవ ద్విధేయుఁడు,

జయపురము,
ప్రమాథి సం॥
విజయదశమి.

త్రిపురాన వేంకట సూర్య ప్రసాదరావు,
దంతహుండా మాల్కుదారు,
సిద్ధాంతము.

శ్రీ

రామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

గురుభ్యో నమః

దత్తకృతి పుత్త్రికా సమర్పణము

1

శ్రీరామ! సూర్యవంశ
క్షీరాంబుధి పూర్ణ సోమ! శ్రిత జన రక్షా
పారీణ కృపారామా!
తారాచల నిలయ జపిత తారకనామా!

2

చిన్నారి మొయిలుఁ గబ్బపుఁ
గన్నియ నీ కర్పణమ్ము గావించుటకుఁ
మున్నుగ నా యొనరించెడి
విన్నపముం జిత్తగింప వే రఘురామా!

3

మత్సఖుం డైన తమ్మయ రాట్కవీంద్రుని
పుత్త్రరూపం బైన పుణ్య ఫలము
సకల భారత మహీ సార్వభౌమ కుమార
కరదత్త బహుమతుల్ గనిన సుకృతి

జాలు కొడుకయ్యెఁ బో మా ప్రసాదరాయఁ
డంచు లోలో మహానంద మంది నాఁడ.

9

మెచ్చును నచ్చెరువుం గొని
ముచ్చట పడు నాకుఁ దనదు మొయిలు సుత నతం
డిచ్చెం బెంపుడు బిడ్డగ
నిచ్చిలుతం గొమ్మటంచు నెంతయుఁ బ్రీతిన్.

10

ఇచ్చి రామవిభు వరించుట మా కావ్య
కన్యకలకు వ్రతము గాన దీని
నల రఘూద్వహునకె యర్పింపఁ దగు నంచు
నతఁడు సెప్పి నాకు నప్పగించె

11

తన పితకుఁగా సఖుండ నని
తా ననుఁ దండ్రిగ నెంచు నాతఁ డే
నును సుత నిర్విశేషత మ
నోగతి నాతని గారవింతు మా

దత్తకృతి పుత్రికా సమర్పణము

వినుత పితృక్రమాగత ప
విత్ర చిరంతన భూరి సౌహృదం
బనుపధినై విశుద్ధతర
మై తనక్షైకర ముల్లసిల్లెడున్.

12

తనదు తండ్రికిని నాకును గల్గు చిననాఁటి
చెలికార మిందు చూల్కొలుపు తలఁపొ
తండ్రి నెచ్చెలి నౌటఁ దనకు నాయెడఁ దోఁచు
భక్తి భావముఁ దేట పఱుచు తలఁపొ
తనయందు నా కున్న తనయ వత్సలతకుఁ
నెనరి క్రియం జూపుకొనెడు తలఁపొ
కృతి దాన సుకృత సంగతి గూర్ప స్వకృతి నా
చేత నీ కర్పింపఁ జేయు తలఁపొ
తెలుపు నిది యదార! యని మెచ్చి దీని నాదు
కూర్మి పెంపుడు బిడ్డగాఁ గొనుచు నీకు
ముద్దు లొలికెడు నీ చిన్ని మొయిలుఁ గన్నె
నర్పణము చేసితి గ్రహింపు మయ్య! రామ!

దత్తకృతి పుత్రికా సమర్పణము

13

రామగిరిని జక్కు రాయబారము వాడె
రామభక్త సరస రసన నాడె
రామ! నిన్నుఁ గూడె మా మొయిల్ కన్నె యా
ధరణి కన్య వోలె ధన్య గాదె?

14

కాళిదాసుని యమ్మేఘ కావ్య కన్య
యమర భాషకుఁ దొడవుగా నలరి నట్లు
మా మొయిలుఁ గన్నె నీకృపా మహిమ వలన
నాంధ్ర భాషా విభూష యై యలరుఁ గాత

జయపురము,
౨౨-౧౦-౩౮.

ఇట్లు,
భవద్దాసానుదాసుఁడు,
శ్రీవిక్రమదేవవర్మ.

శ్రీ

రామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః.

గురుభ్యో నమః.

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞతాభివందనములు

1

శ్రీ విష్ణు పాదాబ్జ చింతా తపస్సక్తి
నతుల రాజ్యాశ్రమ మహర్షి యై వర్తించు
శ్రీ సతీ విభు నిభ శ్రీ కృష్ణచంద్ర భూ
పాగ్రణీ సంచిత మహా తపః ఫలమునకు,

ఉత్కళాంధ్రోర్విజ్ఞకీని సత్కీర్తి చంద్రికల
మిన్నందు ముత్యాల మేలుకట్టు రచించు
శ్రీ వాగుమా తుల్య రేఖాంబికా గర్భ
శుక్తి జని తామూల్య ముక్తా ఫలంబునకు,

తన విభుత్వమున నత్యంత పూజ్యతఁ గాంచి
మహనీయ సర్వ సంపదలతో నలరారు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

జయపుర ప్రాజ్య రాజ్య శ్రీని గుణ యుక్తి
రంజించి పాలించు రాజర్షి చంద్రునకు,

అమరేంద్ర విభవార్హుఁ డగు మహారా జయ్యు
నాడంబరం బొకిం తైన లే కనిశంబు
సామాన్య సంసారి చందానఁ జరియించు
పరమ సాత్త్వక భావ భరి తానుభావునకు,

అగు నన్న తన మాట యయ్యె నంటయ కాఁగ
భావ్యర్థ భూతార్థ ఘటితు లొక్కటి సేసి
యాలు నూ తైనఁ దా నాడి తప్పని నిత్య
సత్య భాషా హరిశ్చంద్ర రాజేంద్రునకు,

అన్య నృప దుర్లభ మహా వదాన్యత పేర్మి
నాంధ్ర విశ్వక ళాలయమ్ముఁ బ్రోచుచు నాంధ్ర
భారతీ ప్రత్యేక పక్షపాతము సూపు
నాంధ్ర లోకారాధ నాధీన హృదయునకు,

కృతికర్త యై లసత్కృతి భర్త యై యాంధ్ర
కవితా ప్రియంభావుకత్వమ్ము వహియించి

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞతాభివందనములు

మహిత సాహిత్య సామ్రాజ్య లక్ష్మీ పట్ట
భద్రుఁడై యలరు విద్వత్ప్రభూత్తంసునకు,

భారతోర్వీ సార్వభౌమ ప్రియ కుమార
కర దత్త కనక కంకణ విభూషిత హస్త
లక్ష్మీ సరస్వతీ లలనా కటాక్ష లీ
లా లసజ్జీవ నోల్లాస ప్రశస్త స
త్కవితా పటిమ 'నాంధ్ర కాళిదా' సనిపించు
కొన్నట్టి నా కూర్మి కన్న తండ్రిని దనదు
జయపురీ గౌరవాస్థాన కవి గాఁ గొన్న
యభినవాదిమ విక్రమార్క భూపాలునకు,

త్రిపురాన కుల పయోధి నిశీథినీ భర్త
వినతార్తి హర్త దేవీ భాగవత కర్త
మత్పితామహుఁడు తమ్మయ రాట్కవీంద్రుఁడు
నిజ బాల్య మిత్రముగ నెగడు సన్మిత్రునకు,

తన మిత్రు పుత్త్రు కృతి తనయ నని వత్సలత
మనుమరాలిని నన్ను మన్నించి మే లెంచి
కడఁక ననుఁ దనదు పెంపుడు బిడ్డగాఁ గొనుచు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

నా గుణాలంకార నవ మోహనాంగునకు
నా మనో నాథునకు నా రామచంద్రునకు
నను బత్తి నర్పించి నను ధన్యఁ గావించి
సుకృతి కన్యా దాన సుకృత సంపత్తి మైఁ
దను ధన్యుఁ గావించుకొని యపూర్వ ఖ్యాతిఁ
గొనిన నా పెంపకపు జనకునకు నాయనుఁగుఁ
దాతకును దాతకును ద్రాతకును నేతకును
బూత చారిత్రున కజాత శత్రునకు స
త్కీర్తి కామునకు సత్కృతి కళారామునకు
సుజన బంధువునకును సుగుణ సింధువునకును
సమర నిభునకును విక్రమ దేవ విభునకును.

వందనాల్ వినయ పూర్వ కృతజ్ఞతా వచో
మందార నవ పుష్ప మాలా మరంద ని
ష్యంద తుందిల రస జ్ఞేందిందిరానంద
మందిరాయిత మత్స మభినందనాలు

2

ఆధునిక భోజ రాజైన యా విక్రమో
ర్వీ విభుండు ప్రమాధి విజయ దశమిని దనదు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

జయపురము కోటలోఁ జలువ రాకట్టడపుఁ
గొలువు కూటము లోన నలు వారఁ గొలువుండి
చిన్ని దౌహిత్రుఁ డగు శ్రీ రామకృష్ణ దే
వాత్మ పార్శ్వ నిషణ్ణుఁ డయి ఱెచ్చువడి చూడ
నవ రసజ్ఞుఁడు కమల నాథ రాయలు విప్పుఁ
గను చూపు గముల నే తన మెప్పులు వెలార్ప
ధృతి దివాకర మహాంతి మహాశయుని తళ్కుఁ
దెలి చెక్కులను ముదశ్రులు జాలువాఱఁగాఁ
జెలికాని రావు జీ చిఱు నవ్వు తెలి డాలు
నలుపు మోమున వింత చెలువమ్ము దొలఁకింప
రసికుఁ డౌ నూతక్కి రామ శేషయ లస
న్ముఖ వికాసము మనో మోదమున్ వెలయింపఁ
వలిసెట్టి రామరావు వెలమి మైమఱపొంది
చిత్ర కోవిదుఁ డౌటఁ జిత్ర రూపముఁ దాల్ప
విభు విలేఖకుఁ డైన విశ్వనాథము మైము
దాశ్చర్య పారవశ్యమ్ము మైఁ బులకింపఁ
గొలువు నందలి తక్కుఁ గల తజ్జ్ఞ జన మెల్ల
మేలు మే లని కడున్ మెచ్చి యాదల లూఁప;
ఆకళా కోవిదుం డాజయపు రీశుండు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

నా తండ్రి ముఖమునన్ నాపాట లాలించి
క్రొమ్మెఱుపు వగ లాఁడి కూర్మి సంగడికాని
రామబారపు వింత రాకడల కెద మెచ్చి
పరమ సమ్మద పూర భరి తాంతరంగుఁ డై
పౌత్త్రి నగు నను దత్త పుత్త్రిగాఁ గొను నప్పు
డానాఁటి రాజ సభ యందుండి నా పాట
లాలించి నను మెచ్చి యరుసమ్ము గొన్నట్టి
యారాజ వంశజుల కాన్య పోద్యోగులకు
నాస త్కవీంద్రులకు నాపండి తోత్తముల
కాపౌర జనములకు నాసభ్యులకు నెల్ల

వందనాల్...

3

తన తండ్రి యైన సీతయ గురుని శుశ్రూషఁ
జిననాఁడె చిత్ర లేఖన కళం గడిదేఱి
ప్రథమ పఠనీయ చిత్ర గ్రంథ కర్త యై
ప్రణుతి కెక్కిన మహోపజ్ఞా సమేతునకు,

అల యజంతా గుహాదుల మాటువడి యున్న
తత భారతీయ చిత్ర కళా పు రౌన్నత్య

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

సౌభాగ్య గరిమంబుఁ జాటి చెప్పెడు 'భార
తీయ చిత్ర కళా' ఖ్య మై యొప్పు పాత్రమ్ము
నా గేశ్వ రార్య నాంధ్ర గ్రంథ మాలకును
వెల లేని రతనంపుఁ గొలికి పూసగఁ జేసి
తెలుఁగు బిడ్డలకు జాతీయ చిత్ర కళాభి
మానముం గొల్పు విజ్ఞాన సంపన్నునకు,

నీతి బోధకము లై నెగడు హాస్య వ్యంగ్య
కలిత రేఖా చిత్రముల వ్రాసి పెక్కేండ్లు
బహు గతుల 'భారతీ' పత్త్రికం గై సేసి,
తద్గత వ్యాస చిత్రము లటుంచి కడంకఁ
దన త. రా. బొమ్మలనె మున్ను మున్న వెదకికొం
చుబలాటమునఁ గాంచి యుప్పొంగు పాఠకుల
'కీచిత్ర కోవిదుం డెట్టిఁడో మాతమా'
యనిపించి, సకలాంధ్ర జన హృదయ ఫలకముల
నక్షరంబుగ సువర్ణాక్షరంబుల తోడఁ
దన పేరు చిత్రించుకొనిన ప్రతిభా ఖనికి,

నానా విధ విచిత్ర నవ చిత్ర విరచనా
చాతుర్యమునఁ జిత్ర సత్కళా కోవిదుం

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

డను బిరుదు శ్రీ విక్రమావ నీశ్వర మౌళి
వలనఁ బొందిన కళా కల నాభిరామునకు,

చిత్ర సన్న్యాసముం జేసియుం బ్రభు నాజ్ఞ
ప్రియ మిత్ర బాంధవ ప్రేమకుం దోడు గా
మగుడఁ గుంచియఁ గళా మధుర మోహన భావ
విలసనము లొలయఁ గన్నుల పండువుగ నన్ను
నసమాన రమ్య చిత్రాలంకృతం జేసి
నట్టి నా తండ్రి క ట్టనుఁగుఁ జెలికానికిని
జన వినుత చిత్ర లేఖన కళా నిధికి శ్రీ
తలిసెట్టి కుల కలశ జల నిధి కళా నిధికిఁ
బ్రభు భ క్తి విశ్వాస భరిత స ద్భావునకు
మహి తానుభావునకు మా రామ రావునకు,

వందనాల్ . . .

4

పెద్ద బుఱ్ఱలు గల్గు పెద పెద్ద సభలలోఁ
దన మాట మీఁదు గా గొనబు యుక్తులఁ జేర్చి
యెద బల్మి నాఁచికొని యెల నవ్వు లొలయించు
మాట కారి తనాన మేటి యా గడుసరికి,

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

ఒకరు వోయిన దారి కొరగ కుండఁ దనంతఁ
గడు స్వతంత్రత విశృంఖల విహార మొనర్చు
సముదారతర రాజస ప్రకృతి గల్గియును
నీతి నెడ సేయని వినీతి సంపన్నునకు,

కోలారు గనులలోఁ గోము రారు జాళువా
తళుకులకు నెఱి మెఱుంగులు దిద్దు నచ్చింపు
బుద్ధి పెంపున మేలి విద్దెలకు నొడయఁ డై
యసము గాంచిన కళా రసి కాగ్ర గణ్యునకు,

మరు లేచు గడుసుఁ బడమటి బాస ప్రోయాలి
కులుకుందనపు బెళ్కు మెలఁకువల మరగియును
దల్లి బాస పాలంతి దయకు ద వ్వాయి పోక
కొలువ నేరిచిన యనుఁగుం దెనుఁగు బిడ్డనికి,

సుకవితా తత్త్వముం జూపి పింగళి వారి
యాఁడు బిడ్డగు కైత హోఁడుములు వెలయించి
యల కళా పూర్ణోదయపు టమృత దీధితుల
మహి వెల్లి గొల్పిన విమర్శక వతంసునకు,

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

శ్రీ త్రయీ తులిత సుకవి త్రయీ రచిత మై
దయివాఱు తెలుఁగు కైదవ ప్రాఁ బలుకుఁ బొత్త
మెపుడుఁ బ్రాణముగఁ దా నెంచి పఠియించుకొను
గ్రాంథిక సరస్వతీ కవి తాభిమానికిని,

నాదు ననుగుం దాత నా పెంపకపుఁ దండ్రి
నాదు గురు దేవులకు నాది గురు దేవుఁ డగు
శ్రీ విక్రమ ప్రభుని దీవనలె తనదు దీ
వనలు గా నా కళా వల్లభుని మెప్పు లే
తన మెప్పులుగఁ జెప్పి నను గణ్యుఁ గా నెంచి
'సర్వ విధ నూత్నత్వ' సంపత్తి గుర్తించి
మితము ఋత మాత్మ సమ్మత మగు నిజాశయము
వ్రాసి నాకయి చాల శ్రమ వహించిన యట్టి
యతు లాంధ్ర విశ్వ విద్యాల యోదయ సంప
దభివృద్ధి కారకుం డగు నుపాధ్యక్షునకుఁ
గట్టమంచి సువంశ కల శాంబు నిధి సుధా
కరుఁ డైన రామలింగా రెడ్డి రాయనికి,

వందనాల్...

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

5

ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథ భాండాగారమున యందు
బహు వత్సరములు దాఁ బండితుండై యుండి
యన్య దుష్కర మైన యాంధ్ర భాషా సేవ
గావించి విఖ్యాతి గన్న విద్వాంసునకు,

తాటాకు వ్రాఁత పొత్తపుఁ బ్రతుల గాలించి
కవి కృతము లయిన చక్కని పాఠముల నెంచి
సవిమర్శముగఁ బూర్వ కవి కృతులఁ బ్రకటించి
వాసి కెక్కిన యాంధ్ర భాషోపకారికిని,

'కడుపు తీ' పాదిగాఁ గల తిప్పయ సుతుఁ బల్కు-
జిన్నారి కబ్బంపుఁ గన్నె పిన్నలఁ గాంచి
తెలుఁగు నాఁటం గలుగు దేశీయపుం గతల
సొగసుఁ గూర్పుల నేర్పు సూపిన కవీంద్రునకు,

లోకజ్ఞుఁ డుభయ భాషా కోవిదుఁడు, బహు
ద్రష్ట, సత్కవి, విమర్శకుఁడు, జాతీయ భా
షా విశేషజ్ఞుండు, సరసుండు నై వెలయు
నేకత్ర దుర్లభానేక గుణ శాలికిని,

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

వితత యశు లైన తిరుపతి వేంక టేశ్వరుల
ప్రియ శిష్యుఁ డై ప్రాచ్య వి ద్యాలయము నందు
నిపుడు తిరుపతి వేంక టేశ్వరుల సన్నిధిని
గురు పదము గొని యున్న గురు దైవ భక్తునకు,

'మొయిలు మెఱుఁగులఁ' గులుకు మొలక తళతళలకును
దనదు పలుకుల మెలపు తళుకు టద్దము గాఁగఁ
జదువరుల కభిరుచిం బొదలించు సుద్దులఁ
నన్నుఁ బెద్దగ గణించి నాకు దీవన లిడిన
పర సుగుణ పర మాణు పర్వతీకర ణాను
సంధాన చాతురీ సరసతా ధుర్యునకు,
నఖిల విద్వ త్కవి జ నాంబుజ వన ప్రభా
కరుఁ డైన శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రి వర్యునకు,

వందనాల్ . . .

6

శ్రీ మ దకలంక గుణ ధామ! శ్రీ రఘురామ!
వినత రక్షక కృ పావేశ! నా హృద యేశ!
పావన భవ త్ప్రంచ మావతారం బైన
త్రైవిక్ర మాఖ్య, తారక మైన నీ రామ

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

నామమ్ము, నల దశాననుఁ ద్రుంచి కడలి దరి
నీ ప్రతిష్ఠించు మానిత రామ లింగేశు
నభిధ, నీ కుల కర్త యగు ప్రభాకరు పేరుఁ,
దాల్చు పెద్దల నా కృతజ్ఞతకు గుఱి చేసి
సకల విద్వజ్జన స్తవనీయ మైనట్టి
యాత్మీయ సంకలన మమరఁ జేసిన నీ ప
విత్ర సంఘట నైక పాత్ర చిత్ర చరిత్ర
యిట్టి దట్టి దటంచు నెన్న శక్యమె దేవ!

మా యక్క యగు 'నిందుమతి' యాది గాఁ గల్గు
కబ్బంపుఁ గన్నియల కంటె మున్నుగ నన్ను
లోకాన వెలయించి లోకాత్ముఁ డగు నిన్నుఁ
బరిచరించెడు మహా భాగ్యమ్ము గలిగింప
రాజు కూఁతును మహా రాజు కూఁతును జేసి
సకల విధ నూత్న తర సమలంకృతులఁ గూర్చి
సాహితీ సామ్రాజ్య సార్వభౌముని వలన
నెలమిఁ గన్యా దాన మిప్పించుకొని నన్ను
నేలికొ న్నట్టి నీ లీలా విశేషముల
నాకాశ వాణిచే నఖిల లోకము నందు

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

నొకటఁ బది గీతికలఁ బ్రకటింపఁ జేసితివి
నామీఁద నీ కెంత ప్రేమ గలదో నాథ !

ఇట్లు నను దయఁ జూచి యేలుకొ న్నట్టి నీ
భక్త రక్షణ కృపా పరతంత్ర లీలలకు,

ఆకాశ గంగ వలె లోక పావని యగుచు
పుట్టఁ బుట్టువు కబ్బపుం బుట్ట పెఱ తేనె
పట్టునం దుట్టి మహిఁ బెట్టువలు గట్టు నీ
భాసమా నామల కథా సుధా లహరికిని,

నిరతమ్ము పార్వతీ పరమేశ జపిత మై
యంజనా పుత్త్రునకు నతిలోక శాశ్వత
బ్రహ్మత్వ సిద్ధి సంపాది మై సంసార
నిస్తారకం బైన నీదు నామమ్మునకు,

పరమ పావన యోగి వర హృదయ కుహరముల
దీపించు నవ రత్న దీపికా కళిక లయి
సిల నైనఁ గలికిగాఁ జేయఁగల మహిమమునఁ
బొలుచు కమ్మని దూళి పుష్పాదుల కిమ్ము లగు,

కృతి కన్యకా కృతజ్ఞ తాభివందనములు

తొలి పలుకు తుది పలుకు తెలనాగ బలఁగంపు
నెఱి కుఱుల సొమ్ములకు నీ యడుగుఁదమ్ములకు,

వందనాల్ వినయ పూర్వ కృతజ్ఞతా వచో
మందార నవ పుష్ప మాలా మరంద ని
ష్యంద తుందిల రస జ్ఞేందిందిరానంద
మందిరాయిత మత్సమభినందనాలు.

చెన్నపురి
విక్రమ సం॥ ఆశ్వయుజ
శుద్ధ పాడ్యమి.

ఇట్లు
సుకవి విధేయురాలు,
మొయిలుఁ గన్నియ.

క. తా.

మఱచిపోయితి నయ్యయ్యో! యిట మత్కృతజ్ఞతఁ దెల్పు నెడ నే
మఱితి మత్పిత కూర్మి శిష్యుల మాన్యు మా యెలవర్తి రోసయ,
మఱియుఁ బుప్పాలాన్వయున్ గుణ మహితు మా యానంద గజపతి,
గుఱుతు మీఱఁగ ముద్రణ క్రియకుం గడుం గడుఁ దోడుపడియును
నొఱపు వ్రాఁత ప్రతుల్ లిఖించియు నుపకరించిరి వారు, నా యీ
మఱపు మఱచి సహింప వారల మఱి మఱిన్ మది వేఁడెదన్.

మొ. గ.

శ్రీ

రామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః.

గురుభ్యో నమః

(తె ర లో)

మరు దగ్ని జల ధూమ
 మయ మైన మొయి లేడఁ ?
గరణ పాటవ యుక్తి
 గలుగు ప్రాణులచేత
సరగఁ బంపఁగఁ దగ్గ
 సందేశము ల వేడఁ ?
దర మానె యిది యన్న
 తలఁ పేది తహతహాఁ

మొయిలు రాయబారము

రోజులా యివి ? ప్రతిక్షణ మహాయుగములు.

ఏమి శిక్ష ! కఠిన శిక్ష ! అతి కఠిన శిక్ష !

ప్రాణాపాయ కర మైన శిక్ష !

కుమ్ము టగ్గి పుటములో హృదయమును గుతకుతమని యుడికించు శిక్ష !

ఏమి యీ ధన నాయకుల శిక్షాస్మృతి విధాన పద్ధతులు ?

ధనావన విషయమున నియుక్తు లైన యధికారుల నేరమెంత యల్ప మైనను గఠిన శిక్షయే విధింప వలయు నఁట !

అందును నా నేరము ప్రియానిమిత్తక మగుటచేఁ బ్రియావియోగ రూప మైన శిక్షయే నా కుచిత మైన దఁట !

కోమటిరాచతెకము !

ఔరా ! ఈ కుబేరులకుఁ జతుర్విధ పురుషార్థములలో నర్థమే పరమ పురుషార్థము గదా !

అయ్యో ! రాజరాజా ! నీవెంత దయా విహీనుఁడ వైతివి ?

నే నపరాధినే ; నన్ను శిక్షింప వచ్చును. కాని ;

ఆ యపరాధినికి—ఆ విరహాభీరువునకు— ఆ కుసుమకోమలికి—ఆ యబలకు— నిష్కారణముగా శిక్ష విధించి నట్లయినదే! ఇ దేటి నాయము?

ఇంతకును నిన్న ననలసిన పని యేమున్నది?

త్రాఁచుఁబామును మెడఁ జుట్టుకొన్నట్టు అని యెఱింగియు నీ ధనరక్షణాధికార వృత్తిని బ్రవేశించుట నాదే తప్పు.

దాననే కదా శాపగ్రస్తుఁడనై నా దైవత మహిమ మస్తమించి నా ప్రేయసి నెడఁబాసి యీ కొండకోనలలోఁ బడి యుండవలసి వచ్చినది!

(కలయఁ బరికించి చూచి)

ఆహా! ఈరసాధర మెంత పవిత్ర రమణీయముగా నున్నది!

శ్రీరామపాద రాజీవ రేఖా చిహ్ని
తమ్ములై యలరు నెత్తముల గములు

మొయిలు రాయబారము

సీతా మహాదేవి చిఱుబంతి పసుపు నీ
రాడు పావన పంకజాకరములు
పఱుపు దట్టపు నీడ పట్లు గల్పించుచుం
జెన్ను మీఱెడు సురపొన్న చెట్లు
ఎండ వేఁడిమి సోఁక కుండఁ జల్వలు నించు
నతి మనోహర గుహాభ్యంతరములు

గలిగి కడుఁ బవిత్రమ్ములై కనుల విందు
సలుపు నీ రామగిరి వరాశ్రమములందు
నుండు మని పంచి యక్షేశ్వరుండు నాకుఁ
గీడులోఁ గొంత మేలు గల్గించినాఁడు.

శ్రీజానకీ రామ సంచార భాగ్యమునకు నోఁచిన యీ గట్టు రాయని యందు వసించుటచే నా పుట్టువు పరమ పావన మైనది గదా !

(చింతించి)

నా శాప కాలమున నేఁటి కెన్నాళ్లు గడచి యుండునో ?

(లెక్కించుటకై చే యెత్తి)

ఔరా! నా ముంజేతి బంగారు రతనాల కడియము జాఱి పోయినదే! పోనీ;

అయ్యో! నే నెంత చిక్కి పోయితిని!

ఈ యెడఁబాటుఁ గార్చిచ్చులోఁ బడి కుములుచు మాఁడు చున్న నాకుఁ బ్రాణాలు దక్కుటయే వింత గాని చిక్కి పోవు టొక వింతా?

(ప్రేళ్లపై లెక్కించుట నభినయించి)

కార్తిక శుద్ధైకాదశి నాఁడు నే నిందులకు వచ్చితిని. నేఁడు– ఆషాఢ శుద్ధ పాడ్యమి;

ఈ యేకాదశి కెనిమిది మాసములు గడచును.

అవురవురా! నే నెంత కఠినాత్ముఁడను!

క్షణకాలము నాప్రేయసి నెడఁబాసి యుండఁజాలని నేను- ఎంత కాలము గడపితిని!

ఆషాఢము గదా యిది! శ్రావణము దాదా పగుచున్న దే! కటకటా! ప్రాణేశ్వరీ! కాదంబినీ మేదు రాంబర మైన

మొయిలు రాయబారము

యీశ్రావణ మాసము నీకు దుస్తరము— అతి దుస్తరము ;
నీ వేమై పోదువో కదా! ఏమి సేయుదును ?

ఎట్లయినను నా కుశలవార్తను బంపి నా ప్రియురాలి జీవితము నిలుపుకొన వలసి యున్నది.

నాడు శ్రీరామునకుఁ బావనివోలె నా కట్టి రాయబారి యెట్లు లభించును ?

(అటు నిటు నడచి చూచి)

ఆహా! అది యేమి ? ఆ చఱియం గోరాడుచున్న కొమ్ము టేనుఁగా ? కనుల విం దగుచున్న దే!

(నిదానించి చూచి)

కాదు ; కాదు. మేఘము ! మేఘము !

అహో ! మేఘోదయ మైనదే !

{ నివ్వెఱపడి, మొయిలు కట్టెదుర నెట్టకేలకు నిలిచి కన్నీళ్లు గ్రుక్కికొనుచుఁ జిరకాలము చింతించును. }

అక్కటా! ఈ మేఘమును జూచిన సుఖులకే తహతహ వొడమును గదా! విరహి జనముల మాట చెప్ప వలయునా ? ఎట్టి కష్ట కాలము వచ్చినది !

(విరహోన్మాద పరవశుఁడై)

కానీ; ఈ మొయిలు రాయని చేతనే నా జీవితేశ్వరికి మత్కుశల మయ మైన రాయబార మంపెదఁ గాక !

(కొండమల్లియ క్రొవ్విరులతో మేఘున కర్ఘ్య మొసఁగి)

స్వాగతమ్ము! విరహి జాయా ప్రియానుసం
ధాన చాతురీ నిధాన! నీకు;
స్వాగతమ్ము! దాతృ సార్వభౌమా! నీకు;
జలద వర్య! నీకు స్వాగతమ్ము!

మొయిలు రాయబారము

(ప్రాంజలియై సరాగ లయాభినయముగా)

క్రొమ్మెఱుపు వగలాఁడి
కూర్మి సంగడి కాఁడ !
క్రొమ్మొయిలు ఱేఁడ ! గయి
కొమ్ము నా విన్నపము ;
నెమ్మి జీవన మిచ్చి
నిఖిల లోకమ్ములన్
సమ్మోదమునఁ దేల్చు
సారస్యము గలాఁడ !

క్రొమ్మెఱుపు...

మొయిలు రాయబారము

1

భువనైక విఖ్యాత
పుష్కలావ ర్తక
ప్రవిమ లాన్వయమందుఁ
ప్రభవించితివి నీవు
ఆ మహేంద్రునకు నె
య్యపు బంటు వైనావు
కామ రూపుఁడవు లో
కముఁ దన్ను నెఱిదాత
వీ నీ మహౌన్నత్య
మెఱిఁగియే విధి చెద్ధు
నే నింతి నెడఁబాసి
నీ కర్థి నయినాఁడ ;
సఫల మైనను వేఁడఁ
జన దల్పునిం జేరి
విఫల మైనను ఘనుఁ
వేఁడు టెంతయు లెస్స.

క్రొమ్మెఱపు...

2

పరితప్తులకు నెల్ల
శరణంబ వగు దీవు
తరుణీ వియోగ సం
తాప తప్తుఁడ నేను
ధననాథు నల్కమై
ద వైవ్వన నాకల్క
కనఘ ! నా సందేశ
మందఁ జేయఁ గదయ్య !
వెలి పూవుఁ దోఁటలో
వెలయు క్రొన్నెల తాల్పు
తల నున్న జాబిల్లి
వెలఁది వెన్నెలలచే
నలరు మేడల తోడి
య దేశ వాస మహా
నలకకుఁ నీ విప్పు
డరుగఁగా వలె నన్న !

క్రొమ్మెఱుపు...

3

గగన వీథిని నీవు
గన వచ్చి నంతనే
మగలు వచ్చెన టంచు
మిగుల సంబర మంది
తగిలి పాంథాంగనల్
సొగసు ముంగురులఁ బై
కెగఁ ద్రోసికొనుచు ని
న్నెలమిఁ జూచెద రయ్య!
జలద! కన్నుల విందు
సలుపు నీ వేతేర
వలపు లాఁడిని బాసి
నిలుచునా యెవఁ డైనఁ,
దల యమ్ముకొని యస్వ
తంత్ర వృత్తిని జిక్కి
పలవించు నావంటి
భాగ్యహీనుఁడు దక్క?

క్రొమ్మెఱుపు...

4

జలధరా! మామంచి
శకునమ్ము లివె: గాలి
యలనల్ల ననుకూల
మై నిన్నుఁ బురికొల్పు,
నీ వామ పార్శ్వాన
నిలిచి పెల్లుప్పొంగి
యీ వాన కోయిలయు
నిం పార నెలిఁగించు ;
నను వత్సరమును గ
ర్భాధాన సంపత్తి
ననుభవించుచు నున్న
యలవాటుచే, బారు
బారులై, మింటఁ గ
న్పండు వౌ నినుఁ బ్రీతిఁ
జేరి బెగ్గురు లిఁకన్
సేవింపఁగల వన్న !

క్రొమ్మెఱుపు...

5

మిగులు శాప దినాలు
మొగిని లెక్కిడికొంచు
దిగులుమై ప్రాణాలు
బిగఁ బట్టుకొని మేను
సగ మై బ్రదికి యున్న
సాధ్వి, నీ వదినె, నా
వగలాఁడి నచటఁ ద
ప్పక చూచెదవు నీవు;
వలపుఁ దేనియకుఁ దా
వల మౌట బరు వెక్కి
కలఁగించు నెడఁబాటు
గాలి సోఁకిన యంత
నిల రాలిపోవు చె
ల్వాల జీవితపుఁ బూవు
లలి నాస యను తొడిమ
బలిమి నిల్పుఁ గదన్న!

క్రొమ్మెఱపు...

6

నేల నేలరఁటులన్
నిండార మొలపించి
చాలఁ బైరులు పండు
జాడలన్ సూచించి
చెవుల పండువు సేయు
చిన్నారి నీ యురుము
రవళి విన్నంత నే
రాయంచ బలఁగమ్ము
మానసమ్మును జేరు
మాన సౌత్సుక్యమ్ముఁ
బూని యా కైలాస
మును జేరు నందాఁకఁ
దమ్మి లేనునుఁ దూండ్ల
దారి బత్తెముఁ గొంచు
నెమ్మి మై విను వీడి
నీకుఁ దోడగు నన్న !
క్రొమ్మెఱుపు...

7

జనవంద్య రఘురామ
చరణాబ్జ చిహ్నముల్
గను విందు గొలుపు మే
ఖల లందు ధరియించి
యలరుచున్న తుని నీ
యచలేంద్రు నీ కూర్మి
చెలికానిఁ గౌఁగిటం
జేర్చి వీడ్కొను మయ్య!
కారు కారున నిన్నుఁ
గలసి కొన్నపు డెల్ల
భూరి విరహార్తి మొయిఁ
బొరిఁ బొరిం బొడ తెంచు
వెచ్చ నా బాష్పమ్ము
విడుచుచుఁ నీ మీఁది
యచ్చపుం గూర్మి నీ
యద్రిరాజు వెలార్చు.

క్రొమ్మెఱుపు...

8

అలపు గొన్నపు డెల్ల
నందందు శ్రమ వాపి
యలరించు విడిది ప
ట్లయిన కొండలు గల్గి
యెడ నెడం గృశియించు
నెడలఁ జుల్కని నీరు
గడుపారఁ గ్రోలఁ జొ
ప్పడిన యేఱులు గల్గి
పైనమ్మునకు నర్హ
మైన చక్కని దారిఁ
బూని నే వినిపింతు
మునుమున్న విను మన్న!
చెవులకుం గడు విందు
సేయు నా సందేశ
మవల నిం పెసలార
నాలింపఁ గల వయ్య!

క్రొమ్మెఱుపు...

9

గాలి యీ పర్వతశృం
గముఁ గొంపోఁ జనెనో యనాఁ
బోలు సంశయ భీతి
ముగ్ధ సిద్ధాంగనల్
నవనముల్ పై కెత్తి
చపల నేగెడు నిన్ను
బెదరుఁ జూపుల శంక
గదురఁ గన్గొను చుండ
సరసైక నిచుల మీ
స్థాన మ్మెడలి త్రోవ
నరిచి దిఙ్నాగోరు
హస్తావ లేపముల్
దప్పించుకొనుచు ను
త్తరదిశా ముఖముగా
గుప్పునన్ మింటికి నె
గురు మయ్య! జీమూత!
క్రొమ్మెఱుపు...

10

అరిసె పత్నాల చా
　　　　యల కూడికయుఁ బోలెఁ
గర మింపు నింపుచుం
　　　　గనుల పండువు సేయు
హరి చాప ఖండ మ
　　　　ల్లదిగొ కట్టెదుర నే
పొరిఁ బుట్ట కొన నుండి
　　　　పుట్టు చున్నది కంటె
నీలాల జిగి నేలు
　　　　నెమ్మేను గల నీవు
చాల వెల్గెదు దీని
　　　　సంగతిన్ జలవాహ!
నీలాలకపు మౌళి
　　　　నెమిలి పించెముఁ దాల్చి
లీలమై వెలుఁగు గో
　　　　పాల కృష్ణుఁడు వోలె.

క్రొమ్మెఱపు...

11

తమ నేస్తమునకు స
త్ఫలజాత మని నిన్నుఁ
బ్రమదమ్ము వెల్లిగొనఁ
బల్లె ముద్దియ లెల్లఁ
గప్పారు నెఱి బొమల
త్రిప్పు లెఱుఁగని ముగుద
విప్పుఁగను దోయిళుల
తెప్ప లార్పక క్రోలఁ
జెలువారు మాల మను
క్షేత్రరాజము నెక్కి
వలపార నట దుక్కి
పద నొదవఁగాఁ గురిసి
మలఁగి యొక్కింత పడ
మర కేఁగి లఘుగతిం
దల యెత్తి మగుడ ను
త్తరముగాఁ జను మన్న !

క్రొమ్మెఱుపు...

12

జడి వానఁ గార్చిచ్చుఁ
జల్లార్చి వన హాని
నుడుపుచుం గాపాడు
నుపకారి వని యెంచి
కడు వారి బడలికం
గన్న నీ దల మీఁద
నిడికొంచు గారవిం
చెదు నామ్రకూటాద్రి
చెలికాఁడు తన యండఁ
జేర వచ్చిన నాఁడు
తొలి పొందినట్టి మేల్
దలఁచి యల్పుం డైనఁ
బిలిచి చేకొనుఁ గాని
పెడ మొగం బిడఁ బోఁడు
ఇల నట్టి యున్నతుని
నీకుఁ జెప్పఁగా నేల ?

క్రొమ్మెఱుపు...

13

నలు వలంకుల యుండుఁ
బలుకఁ బాఱిన పంక్తి
గొలలచేఁ దెలుపాకు
కొండ మామిళ్ళు లుండఁ
దల మీఁద జడవోలె
నలుపాఱు నీ వుండఁ
గెలఁకులం దెలుపు నా
దల మీఁద నలుపు నై
తనరు నక్కొండ న
ల్లని మేచకము తోడి
మనుచేడె తెలి గుబ్బ
చను వోలె నవ్వేళ
విను వీది విహరించు
విబుధ దంపతులకుం
గనుల పండువు గాఁగఁ
గనుపట్టెడుం జుమ్మ!

క్రొమ్మెఱుపు...

14

వలపారఁ జెంచు జ
వ్వనులు క్రీడలఁ దేలు
నలరు టీరములతో
నలరు నమ్మల యందు
నిలిచి యొక్కింత సే
పల పార్చికొని వేగ
వెలలి వర్షించి య
వ్వలి దారి వడి దాఁటి
పెను ఱాల విషమ మౌ
వింధ్య పాదమునందుఁ
బెనఁగు లాడెడు రేవఁ
బ్రీతిఁ జూచెద వయ్య!
ఘన హస్తి మేన రే
కలు రేకలుగఁ దీరి
చిన యట్టి తెలి బూది
సింగారముం బోలె.

క్రొమ్మెఱుపు...

15

మును వాంత వృష్టిపై
మొనసి యయ్యెడ తక్త
పస హస్తి మద ఝరీ
వాసితమ్మయి యొప్పి
నేరేటి యీరాల
నిలిచి పాఱుచు నున్న
యారేవ నీ రాని
యరుగు మయ్యా! పయోద!
చాల నంతస్సార
సముపేతుఁ డగు నిన్ను
గాలియుం గదలింపఁ
గాఁ జాలదు సుమన్న!
కరము రిక్తుం డెందుఁ
గడుఁ జుల్కఁదన మొందుఁ
బరిపూర్ణుఁ డిల గౌర
వమ్ము గాంచుఁ గదయ్యా!

క్రొమ్మెఱుపు...

16

ఆపుడ యర మొలక లగు
నకరువులఁ బాలాశ
కపిశ వర్ణము లయిన
కడిమి పూవులఁ దినుచుఁ
దొలు దొలుతఁ గసెములను
మొలచు మొగ్గల తోడ
నలరు నేల యరంటి
పిలకలను గొఱుకుచును
గాలి బీఁటలు వడిన
కానలను బుగులుకొను
నేల నెత్తావులను
నెమ్మిమెయి మూర్కొనుచుఁ
జినచిన్న క్రొమ్మించుఁ
జినుకులం జినుకు నీ
చను త్రోవ సూచించు
సారంగ యూథమ్ము.

క్రొమ్మెఱుపు...

వానకోయిలలు

19

మొదలు విప్పారు క్రొ
మ్మొగలి పొట్టలఁ దెల్ల:
పడు మూను నుపాన్త
వనుల కంచెలు గల్గి
గ్రామ్య పక్షులు గూండ్లు
గట్టు సందడులచే
రమ్యమ్ము లైనట్టి
రచ్చ మ్రాఁకులు గల్గి
యాఁకఁ బండిన పండ్ల
నలరి కార్కొనుచున్న
నేరేళ్ళఁ గొన్నాళ్ళ
నిలుచు నంచలు గల్గి
జలద! నీ వట సన ద
శార్ణదేశము వింత
చెలువమ్ము దాల్చి క
న్నుల పండు వగుఁ జుమ్మ!

క్రొమ్మెఱపు...

20

పృథివి న ల్దెసలందు
విదిశ నా నెంతయుఁ
ప్రథిత యౌ తద్దేశ
రాజధానికిని నీ
వరిగి తోడ్తోడనే
యచటఁ గాముకతకుం
బరిపూర్ణ మైనట్టి
ఫలముఁ బొందుదు వయ్య!
సొలమిఁ దీరము చెంత
నింపార నుఱుముచుం
జెలువంపు బొమ ముడిం
జెలఁగు మోముం బోలెఁ
జల దూర్మి రేఖలన్
సలలితం బయి యొప్పు
నల వేత్రవతి స్వాదు
జలముఁ గ్రోలుదు వన్న!

క్రొమ్మెఱుపు...

21

జలద! యక్షాంగనల్
సైరాక్ష్య గతి మీఁద
వలపాఱు వసియింపు
పుష్ప్వ్రతము నీదు
కలయికం బొప్పించు
కదిసి ప్రాణులచేతఁ
బులకించినవిపోలెఁ
బొలుపారెడుం జూవె
వెలయాండ్ర రతి కేళి
వలపుల౯ వెదచల్లు
లలిత విపులోజ్జ్వల శి
లాగ్ర్యవాటావళులచే
నలరు సమ్మల నాగ
రుల గాఢ తిమిరంపు
తెల జవ్వనముల పెం
పెఱుఁగఁ జెప్పెడుఁ జుమ్మ.

క్రొమ్మెఱుపు...

22

ఆట సేదదేఱి విత
తాటవీ నిమ్నగా
తటములం బొడము ను
ద్యాన వాటికలలోఁ
బొలుపారు నడవి లే
మొల్ల మొగ్గల చాలుఁ
దొలి నీటి చిన్కులం
దొప్పఁ దోఁచుచు సారెఁ
జిందు చెక్కిళ్ళ క్రొం
జెమరు వోఁ దుడువఁగాఁ
గంది వాడెడు పీచు
గల్వ పూవులతోడ
విలసిల్లు పువ్వు లా
వికల మోములకందు
బలు చాయ నొసఁగి క్షణ
పరిచితిం గని పొమ్ము.

క్రొమ్మెఱుపు. . .

పుష్పలావికలు

23

జలవహా ! యుత్తరా
    శకును బోయెడు నీకు
నల త్రోవ కొంత చు
    ట్టైన నయ్యెడుఁ గాని
యిల వాసి గను నుజ్జ
    యిని సౌధములయందుఁ
గల సొంపు లరయకే
    కడచి పోవకు మయ్య !
తళుకు తళ్కునఁ దటి
    ద్దామముల్ మెఱయించి
బెళు కారు చూపులం
    బెదరు నవ్వీటి నె
చ్చెలుల లోలేక్షణా
    శ్రీలతోడం గ్రీడ
సలుప వేనియు నీదు
    జన్మంబ దే లన్న !

క్రొమ్మెఱుపు...

24

అలల సందడులచే
నందండ యెలిఁగించు
పులుఁగు చాలను మేలి
మొలనూలు ధరియించి
సొలపారఁ గడు లోఁతు
సుడి బొక్కిలి వెలార్చి
సులలిత గతి స్ఖలిత
సుభగమ్ముగాఁ దారి
యెలమి నా దారి నీ
కెదురైన నిర్వింధ్యఁ
గలసి యుజ్జ్వల రసా
కలితుండ వగు మయ్య !
వెలఁది మిన్నలకు స్వ
ప్రియుల పట్టునను నె
వ్వలపుఁ జెయ్యువలె తొంటి
ప్రణయోక్తులు గదన్న !

క్రొమ్మెఱుపు...

25

అట్టి ప్రసాదక వేణి
యగు సింధు నది కుహా
తటములఁ బెలసిల్లు
తరు సంతతుల నుండి
యెండి పైపై రాలు
పండు టాకుల చేతఁ
బాండు వర్ణము కల్గి
బాలిపోయి తనంతఁ
బ్రభ దక్కి నీ యెడం
బాటు వ్రేటున క్రుక్కి
సుభగ ! నీ సౌభాగ్య
విభవంబు వెలయించు
నెటు లయ్యది కృశత్వ
మెడలి యుప్పొంగునో
యటు లీవు గావించు
టది నీకు విధి సూవె.

క్రొమ్మెఱుపు...

26

ఉదయనుని కత లెఱిఁగి
యున్న యా యా యూళ్ల
ముదుసళ్లతోఁడ నొ
ప్పు నవంతికిం బోయి
భూ వలయ పుర మణీ
ముకుట మై తగు నల్ల
శ్రీ విశాల విశాలఁ
జేరఁగాఁ బోవయ్య!
బలు పున్నెపు ఫలాల
పస దఱిఁగి రస కొఱఁగు
నల వేల్పు వీటి పు
ణ్యులు పుణ్య శేషంపు
ఫల మనుభవించుటకు
నిలకుఁ దెచ్చిన కాంతి
కలి తైక వర నాక
ఖండ మన నది యొప్పు.

క్రొమ్మెఱుపు...

27

లలిత విస్ఫుట మదా
　　　　కలిత సాహస వృత్తి
కల కూజితమ్ములం
　　　　గడలఁ జిమ్ముచుఁ జక్క
విరియు నెత్తమ్మి క్రొ
　　　　వ్విరుల పుష్పాళ్లలోఁ
బొకలాడి యాడి తా
　　　　వుల బుగుల్కొనుచు సం
దంగానుకూల మై
　　　　హరియించు నవ్వీటి
యంగనా మణుల యా
　　　　యత రతాయాసమ్ముఁ
బ్రార్థనా చటు కారుఁ
　　　　డగు ప్రియుండును బోలె
నర్థి వేఁబోక శి
　　　　ప్రాపగా పవనమ్ము.

క్రొమ్మెఱుపు...

28

ఉద్యుక్తి హరియించె
నుదయనుం డిచ్చోటఁ
బ్రద్యోత నృప తనూ
భవను వాసవదత్తఁ
జెన్నారె నిచట నా
క్షితి పాలకుల మౌళి
చిన్ని బంగరు తాటి
చెట్ల తోఁపుల కాన
మ త్తైక్క కట్టుఁ గం
బముఁ బెల్లగిలఁ జేసి
హ త్తి నలగిరి కలఁగి
యచ్చోటఁ జెలరేఁగె
నని చెప్పు చాగంతు
లయి నట్టి చుట్టాల
ననయమ్ముఁ ద దభిజ్ఞు
లలరింతు రవ్వీట.

క్రొమ్మెఱుపు...

29

కిటికీల వెలువాఱు
కేశ సంస్కార సం
ఘటిత ధూపమ్ములం
గాయమ్ము బలు పెక్క
హిత బంధు వని ప్రీతి
గృహ మయూర చయమ్ము
ప్రతత లాస్యోపహా
రముల నర్పింపఁగా
లలి తాంగనా పాద
లాంఛితమ్ము లై
యలరుఁ దావుల నొప్పు
హర్మ్య రాజము లందు
నిలిచి తత్పుర లక్ష్మి
నెమ్మిమైఁ గనుఁ గొంచు
జలవాహ! యటఁ బథి
శ్రమము వీడ్కొను మయ్య!
క్రొమ్మెఱుపు...

30

తమ సామి గళకాంతిఁ
దనరు దీ వని యెంచి
ప్రమథు లాదృతి నిన్నుఁ
బరికించి చూడఁగా
జల కేళు లందేలు
జవరాండ్ర నెమ్మేని
కలపమ్ములను మేలి
కలువ పూ పుప్పొళ్ల
వలచు చుండెడు గంధ
వతి మారుతములు పైఁ
బొలసి తూఁగాడు తీఁ
గలతోఁడి పూఁదోఁట
గల లోక గురు కాళి
కా మనోహరు పుణ్య
నిలయమ్మునకు నందు
నీవు తప్పక పొమ్ము.

క్రొమ్మెఱుపు...

31

అతి పూజ్య మగు నష్ట
మహాకాళమునకు నీ
వితర వేళ నొకప్పు
డేగి యుండుదు వేని
నినుఁ డస్త శిఖరి మా
టున కేగు నందాఁకఁ
గని పెట్టుకొని యుండఁ
గా వలెం జు మ్మయ్య!
యటఁ జండికేశ సం
ధ్యార్చనా మహనీయ
పటుహ వాద్య క్రియం
బచరించుచును నీదు
శ్రీకరామంద్ర గ
ర్జిత విరావములకుం
బ్రాకట మ్మగు మహా
ఫల మొందఁ గల వన్న!
క్రొమ్మెఱుపు...

32

లలిత పాద న్యాస
　　　　ముల మేఖలలు మ్రోయ
లలి వీచు తెలి చామ
　　　　రల పిడులపై హ_స్త
వల యాగ్ర మణి కాంతు
　　　　లోలయఁగా భవు మ్రోల
నెలమి నాడుచును జే
　　　　రలఁత మై పసివాడు
వెలయాంద్రు గోటి గం
　　　　టుల కింపు నింపు నీ
తొలి నీటి చిన్కు_లం
　　　　దోఁగి ని న్నెద మెచ్చి
నిలు వెల్ల నీ మీఁద
　　　　నిగిడింతురు సుమయ్య !
యళి మాలి కాయత క
　　　　టాక్ష మాలిక లందు.

క్రొమ్మెఱుపు...

మహానటుండు

33

అటు మహా నటు తాండ
వారంభ వేళ వి
స్ఫుటి తాభినవ జపా
పుష్ప సన్నిభ మైన
కడ సంజ కెంజాయఁ
గలయంగ ధరియించి
పొడవైన భుజ వనం
బును జుట్టుకొని యుండి
భయ మేది గట్టురా
పట్టి నిశ్చల శాంత
నయన మై నీ బత్తి
నలి మెచ్చి చూడఁగా
నచ్చోటఁ దీర్పుము గ
జాసుర ద్వేషికిం
బచ్చి యేనిక తోలు
పైని గల్గెడు కోర్కి.

క్రొమ్మెఱుపు...

34

ననవిల్తు కోల్తలన్
నడిరే ప్రియుల యిండ్ల
కనురక్తిఁ జను చుండు
నభిసారికల కందుఁ
దను సూచి ఛేదింపఁ
దగు చిమ్మ చీఁకట్లఁ
గను చూపు గముల నరి
కట్టు రాదారిలోఁ
గనకంపు నికష రే
ఖలకు జోకయి వీఁకఁ
దనరు క్రొమ్మెఱుపులం
దారిఁ జూపఁగ దయ్య !
పెను వాన నుఱుములన్
బెదరింపఁ బోకుమీ
యనుఁగు నెచ్చెలి ! వార
లతి భీరువులు సుమ్మ.

క్రొమ్మెఱుపు...

35

మెఱసి మెఱసియుఁ జొక్క
　　　　మొయి వక్కపయి వ్రాలు
మెఱుఁగు టిల్లాలితో
　　　　మేఘు! యారే యెల్లః
దవిలి కూర్కొడు కపో
　　　　తముల కి ష్మగు నొక్క
భవనమ్ము పైకప్పు
　　　　పయి నిమ్ములం బుచ్చి
యరుణుండు తొలి దిక్క
　　　　నందుఁ దోఁచిన యంత
మరల సత్వర గతిం
　　　　బైన మై పోవయ్య!
మొనసి మిత్రుల కార్య
　　　　ములఁ దీర్ప దొరఁకొన్న
ఘనులు జా గొనరింపఁ
　　　　గాఁ జాలరు సుమన్న!
　　　　　　　　　　క్రొమ్మెఱపు...

36

అలుగు ఖండిత నాయి
కల కన్నుఁ గొలుకులం
దొలఁకాడు కన్నీరు
దుడిచి వల్లభులు నె
వ్వాల పాక నోదార్ప
వలతు క్ర్తతఁ గాన
జల జాప్తు సృతి కడ్డు
సనకుమీ జలవాహా!
నలిని రాజీ వాన
నము నుండి ము త్తెంపుఁ
దెలి మంచుఁ గన్నీరు
దొలఁగింప ననుర క్తి
యెలరారఁ దోఁచు న
య్యాను కరమ్ముల కడ్డు
గలిగింప నాతండు
కర మల్గెడుం జుమ్మీ.

క్రొమ్మెఱుపు...

37

అపల గంభీ రాఖ్య
నలరాను నొక యేఱు
దవులు నీ డారిలో
దాని తేటగు నీటఁ
దగ వినిర్మల హృదం
తరమునం బోలె నీ
సొగసు నీడయు నైనఁ
జొరక తప్పదు గానఁ
దెలి కల్వ పూల తే
కుల సొంపు నింపుచుం
దళుకు తళుక్కునఁ బైకి
దాఁటు బెడిస మీల
బెళుకుఁ జూపుల నిన్నుఁ
బ్రీతిఁ జూచెడు దాని
వలపు దిట్టతనాన
వమ్ము సేయకు మయ్య!
క్రొమ్మెఱుపు...

38

దరిపియుఁ దెడలి జాఱఁ
దన కేల నొక్కింత
పొరిఁ బట్టుకొని యున్న
కరణిఁ బ్రబ్బలి కొమ్మ
నొరసి యున్నట్టి త
ద్వాక విని లోదకాం
బరముఁ హరించి పై
పై వ్రేలి తూఁగాడు
నర సాగ్రణికి నీకు
సఖుఁడ! పైనమ్ము దు
ష్కరముగా నత్తఱిం
గనుపట్టెడుం జూవె
చవి యెఱింగిన యట్టి
నసుఁ డెవ్వం డైన
వివృతోరు జఘనఁ దా
విడిచి పోవఁ గలాఁడె?

క్రొమ్మెఱుపు...

39

నీ వానలం దోఁగు
నేలఁ బెల్లుబుకు నె
త్తావులం గొని ఘ్రాణ
తర్పణ మ్మయి యొప్పి
నిజ నాసికా రంధ్ర
నినద రమ్యమ్ముగా
గజ బృంద మెగఁ బీల్వఁ
గా మంద మంద మై
యడవి మేడుల నెల్ల
నారఁ బండించుచుం
గడు నింపు నింపు చుం
డెడు శీత లానిలం
బల దేవగిరిఁ జేర
నరుగు చుండెడు నీకు
నలపు దీఱఁగ నప్పు
డల్ల నల్లన వీచు.

క్రొమ్మెఱపు...

40

నిరతమ్ము నా దేవ
గిరి మీఁద నివసించు
పురహా రాత్మజా శక్తి
ధరునిఁ బూ మొగుల వై
కొలిచి మందాకినీ
జల కణార్ద్రిమ్ము లౌ
నలరు సోనలఁ దాన
మాడింపఁ గద వయ్య!
భువ నైక హిత బుద్ధిఁ
బురహూత వాహినీ
నివహా రతూర్థ మై
నిటల లోచనుఁ డగ్ని
మొగము నం దిడి నట్టి
యగణి తాత్యాదిత్య
మగు తేజమే చుమీ
యమ్మహా పురుషుండు.

క్రొమ్మెఱుపు...

41

పలు సన్నె జోతిరే
కల చుట్లతోఁ గూడి
పొలుపారు నే నెమిలి
పురి కన్ను ప ట్టూడి
యిల రాలఁ గొడుకుపైఁ
గల ప్రేముడిని దానిఁ
గలుప తే కిడు చెవిం
గయి సేయు నా గౌరి
నెల తాల్పు శిరసు వె
న్నెలలచే నెంతయుం
దెలుపారు కన్నుఁ గొ
ల్కులతోడి గుహుని య
ప్పొలుఁగుఁ దత్తడి నవల
మల గవుల మఱు మ్రోఁత
లలమ బి ట్టులికెమి గొం
డిలికిఁ దార్పఁ గ దన్న !

క్రొమ్మెఱపు...

42

శరసూతి నటు గొల్చి
జల బిందువుల చేతఁ
గరము వీణియల తేఁ
గలు నాను నను భీతిఁ
బొరసి సిద్ధ ద్వంద్వ
ములు నీకు నెడ గాఁగఁ
ద్వరఁ దొలంగఁగ వారి
ధర ! కొంత ద వ్వేగి
వహా దాపగా మూర్తి
వర రంతి దేవేశ
బహుగ వాలంభ సం
భవ వినిర్మల కీర్తి
రహిని నొప్పారు చ
ర్మణ్వతీ నది నెదఁ
బహుమతించుచు దాని
పైని వ్రేలఁ గదయ్య !

క్రొమ్మెఱుపు...

43

అల కృష్ణు మైఛాయ
                    నపహరించెదు నీవు
జలములం గ్రోలు ని
                    చ్చను దానిపై వ్రాల
వితత మయ్యెను దూర
                    విలసిత మ్మగుటచే
నతి సూక్ష్మ గతిఁ దోఁచు
                    నయ్యేటి పెను వెల్లి
దిగువఁ గ్రిఁ జూడ్కులం
                    దిలకించు చున్నట్టి
గగన చారుల కందుఁ
                    గనుపట్టెడుం జూవె
నెర వైన మ ధ్యేంద్ర
                    నీల రత్నము తోడి
ధర యొంటి పేట ము
                    త్యాల హారము వోలె.

క్రొమ్మెఱుపు...

44

జలద! యన్నది దాఁటి
చనఁ జనక పాదిలో
విలసిత భ్రూలతా
విభ్రమమ్ములు మీఱి
నలుపు మించెడు తళ
త్తళ లీను తెలి కాంతు
లెలరారఁగా మింటి
కెగఁజిమ్మి నట్టి మొ
ల్లల వెంట నంటు తేఁ
టుల సొంపు గికురించు
తళుకుఁ జూపుల నల్ల
దళపురీ లలనామ
ణులు వేడ్కఁ దఱచుఁ దొం
గలి ఱెప్ప లెత్తి క
న్నుల పండు వగు నిన్నుఁ
దిలకింతురు సుమయ్యి!

క్రొమ్మెఱుపు...

45

అవల బ్రహ్మావర్త
మను దేశమును నీదు
నవిరళం బైన ఛా
యా మాత్రమునఁ జొచ్చి
క్షత్ర సంగ్రామ సూ
చక మైన యా కురు
క్షేత్ర రాజము నటం
జేరఁగాఁ బోవయ్య!
భండనమ్మున నందు
గాండీవ నిర్ముక్త
చండ కాండముల నా
గాండీవ ధన్వి భూ
మండ లేశ్వర వక్త్ర
మండలమ్ములఁ గప్పె
నిండు ధారల నీవు
నెత్తమ్ములం బోలె.

క్రొమ్మెఱుపు...

46

పరమ బంధువు లైన
　　కురు పాండవుల స్నేహా
గరిమ మై నాలమ్ము
　　దొరఁగి నాఁగలి తాల్పు
ప్రియ మయ్యు రేవతీ
　　నయ నోత్ప లాంకిత
మ్మయిన హాలా రసం
　　బట వీడి యేనదీ
జలము సేవించె నా
　　సారస్వత పవిత్ర
సలిల మాని యఘుమ్ముఁ
　　దలఁగి యంత శ్శుద్ధి
గలవాఁడ వగు మయ్య !
　　జలద ! నీవును; నీకు
నలుపు కేవలము వ
　　ర్ణమున నే యగుఁగాక !

క్రొమ్మెఱుపు...

47

జలధరా ! యవల ఖన
ఖల పర్వతము పొంత
వలి గట్టు నం దుండి
యిలకుఁ డిగిన యట్టి
సగ రాత్మజుల స్వర్గ
సోపాన పం క్తి యా
గగన గంగను ప్రీతి
గదురఁ జేరఁ గ దయ్య !
హరుని యాదల నెక్కి
తరఁగ చేతులు సాఁచి
పారి నింపు లేఖతోఁ
బొదివి జుట్టును బట్టి
కనుబొమల్ ముడి వెట్టు
గౌరి మోమును జూచి
యనయము నురుంగు గమి
నా గంగ నగు చుండు.

క్రొమ్మెఱుపు...

48

వెనుక సాంబాల్ మింట
ప్రేలాడ సుర హాస్తి
యును బోలె నట ముందు
కొరగి యడ్డమ్ముగాఁ
బటికంపుఁ దెలి చాయఁ
బరఁగు నన్నది నీటి
నట నీవు ద్రావఁగా
నభిలషించెద వేనిఁ
గాలాంబు వాహా! త
త్క్షణమ యా వెల్లువక్
నీలాల రుచు లీను
నీ నీడ సొరఁ బాఱి
కనఁగ నొండొక చోటఁ
గాళిందితోఁ గూడు
కొని నట్టు లయ్యేలు
కొమ రా రెడుం జుమ్మ.
క్రొమ్మెఱుపు...

49

అలసి కస్తురి మెక
    మ్ములు పరుండఁగ నాభి
వలపులక్ వాసించు
    శిలలతో నొప్పారి
వలి మంచు గడ్డలం
    దెలు పారి మిన్నంటి
తొలి పుట్టు కత మైన
    వలి గట్టు నటఁ జేరి
కలయఁ బై కొను దారి
    యలపు దీర్చెదు నొక్క
లలిత శృంగమున నీ
    వెలమిమైఁ గూర్చుండఁ
జెలసి కోరాదు నా
    శివు నంది కొమ్ముసం
బొలుపారు కార్కొట్టి
    బురద సొంపు వహింతు.

క్రొమ్మెఱుపు...

50

సరళ శాఖుల మొద
ల్లోరయుట్క జనియించి
కరువలిం దరికొన్న
కార్చిచ్చు, మిణుంగురుల్
వరపి త చ్చమరికా
వాలముల్ గాల్ప, న
గ్గిరి రాజునకు నందుఁ
గీడు వాటిలు నేని
నురు వారి ధారలం
బొరిఁ గ్రుమ్మరించి స
త్వరమ తద్బాధ యం
తయును జల్లార్పుమీా
గురుత రాప న్నిమ
గ్నుల యార్తిఁ బాపు టే
ధర న్నుత్తముల సంప
దకు ఫల మ్మగుఁ గాదె!

క్రొమ్మెఱుపు...

51

ద్విరద విభ్రాంతి న
గ్గిరి మీఁద శరభముల్
సరభసమ్మున నిన్నుఁ
బొరిగొనం దుముకఁ ద
త్సరణికిం దొలఁగు మ
త్తటి గాత్రములు ప్రయ్య
ధరఁ గూలు నవియు నం
తటితోన పొ నీక
యెడ తెంపు లే నట్టి
వడగండ్ల వాన బి
ట్టడరించి వాని యే
పుడుపు మయ్య! పయోద!
ఫలకారి గా నట్టి
పనులకుఁ దొరఁకొన్న
పలువ లెందును మహా
పరిభూతి పాల్గారె!

క్రొమ్మెఱుపు...

52

ఇటు లోకాలోక జాతి
యందు సంతత సిద్ధ
పటల పూజిత మైన
భవు పదాంబుజ ముద్ర
గనుపట్టు నద్దాని
కిని సభక్తికముగా
వినతుండ వగుచు వల
గొను మయ్య! జలవాహ!
దానిఁ గన్గొను శ్రద్ధ
ధాను లుద్ధుర సంచి
తైనో నికాయమ్ము
నెడఁబాసి యిందు నె
మ్మేనులఁ విడిచి యా
మీఁద సుస్థిర గణ
స్థానమ్ము నొంది శా
శ్వతు లయ్యెదరు సూవె.

క్రొమ్మెఱుపు...

53

నిరతమ్ము గాలులన్
నిండు బొంగు వెదుళ్ళ
సురుచిర ధ్వని కల
శ్రుతుల నీనుచు నుండ
నవ్వేణు రుతి వెంట
నంటి కిన్నర సతుల్
ముప్పేటి గెలుపు పెం
పును బాడ నవ్వేళ
గవుల మార్మ్రోగు నీ
కమనీయ గర్జితా
రవము గంభీర మ
ర్దల నాద మగు నేని
రంగారఁ దాండవా
రంభి యా శూలికిన్
సంగీత మచ్చోట
సంపూర్ణ మగుఁ జుమ్మ.

క్రౌంచమ్మెలుపు...

54

ప్రాలేయ గిరి తటో

పాంత భూములయందుఁ

గ్రాలు నాయా విశే

షాలఁ జూచుచుఁ బోయి

పరశు రాముని కీర్తి

పథము నంచలు వోవు

సరణి యానా క్రౌంచ

గిరి బిలమ్మును జొచ్చి

సరిగ నడ్డమ్ముగాఁ

జక్కఁగాఁ జాఁగి యు

త్తర దిక్కునకును న

త్వరముగాఁ బోవయ్య!

బలిని బంధింప నం

బర తలంబునఁ బర్వ

నల విష్ణుదేవు శ్యా

మల పాదముం బోలె.

క్రొమ్మెఱుపు...

55

అల క్రౌంచ రంధ్రమున్
వెలలి మీఁదుగ నేగి
బలిమి రావణుఁ డెత్తఁ
బగులు నెత్తముల సం
దులు గల్గి వేల్పు టిం
తుల మించు టద్దమై
పొలుపారు కైలాస
మునకు విందవు గమ్ము
కలువ పూవుల చాయఁ
దెలుపారు ఘనశృంగ
ములతోడఁ గూడి మి
న్నులు రాయు నా వెండి
మల యొప్పు బహు దిన
మ్ముల నుండి ప్రోవైన
యలికనేత్రుని యట్ట
హాస రాశియ పోలె

క్రొమ్మెఱుపు...

56

నునుపుఁ గాటుక చాయ
గనుల పండువు సేయఁ
దన రారు నీవు నె
త్తమున వ్రాలిన యంత
నలుగునన్ బలిమి మై
నపుడ త్రుంచిన యేన్గు
పలు తున్కయుం బోలెఁ
దెలు పారు నక్కొండ
కను ఱెప్ప వేయకే
కనుఁగొనం దగి నట్టి
కనువిందయిన వింత
కాంతిఁ దాల్చెడుఁ జూవె
బలుపు మూఁపున యందుఁ
జెలు వైన క్రొన్నీలి
వలువ దాల్చిన యట్టి
బలరాముఁడుం బోలె.

క్రొమ్మెఱుపు...

57

లీలా ప్రియైన యా
కైలాసమున యుండు
వ్యాళ కంకణము ముం
గేలఁ దాల్చుట మాని
శూలి కైదండ యీ
లీలఁ గాల్నడక నా
శైల పుత్త్రిక ప్రీతి
సంచరించెడు నేని
నీ లోని నీళులన్
నెఱి గట్టి పడఁ జేసి
పోలి నీ యొడలు ప
ర్వాలు గా విరచించి
యా లేమ మణి తటా
గ్రా రోహణము సేయ
నీలాల నును మెట్ల
చాల వై కొలువుమీ.

క్రొమ్మెఱపు...

58

కడు వాఁడి వజ్రంపుఁ
గడియాల యంచులఁ
నిడుద గంటులు వెట్టి
నీ రోడిగిలఁ జేసి
యెడ వేడ్కమై వేల్పుఁ
బడఁతు లయ్యెడ నిన్ను
జడ యంత్ర గృహముగాఁ
జలిపి క్రీడింతు ర
మ్మడఁతు లం దొక వేళ
మందు వేసవిని జే
పడి నట్టి నినుఁ బట్టి
విడువ కుందురు రేనిఁ
దడయ కాటల వారు
దవుల వీనులు సెవు
డ్పడఁ జేయు నుఱుములన్
జడిపించి చను మయ్య !

క్రొమ్మెఱుపు...

59

పసిఁడి తమ్ముల కుస్కి
పట్టైన యట్టి మా
నస సరోవరము నం
దలి నీరు గ్రోలు చ
క్కోలఁ గ్రీడించు వే
ల్పుల యేనికకు మోము
వలువ పై క్షణకాల
మెలమి నేకూర్చుచున్
లలిత కల్పక కిసా
లయ దుకూలమ్ములన్
మలయు నీ పిల్లగా
లులచేఁ గదల్చుచున్
జలధరా! వివిధ లీ
లలఁ దేలుచు నిజేచ్ఛ
నల శైలరాజమ్ము
ననుభవింపఁ గ దయ్య!

క్రొమ్మెఱుపు...

60

చదలేటి వలిపమ్ము
చక్కఁ గ్రిందికి జాఱ
నొడిగి యుజ్జ్వల భంగి
నుచ్చైర్విమాన మై
జలబిందువులఁ జిల్క
జలద బృందము మీఁద
నలమి ముత్తెపు సరుల్
గల ముంగురుల బెడం
గొలుకఁ గైలాస శై
లోత్సంగ తల మందుఁ
జెలికాని తొడ మీఁది
చెలి వోలె నలరు మా
యలకఁ జూచిన యంతఁ
దెలిసికోఁగల వీవు
జలద! సంతత కామ
చారి వౌదుగ దయ్య!
క్రొమ్మెఱపు...

మొయిలు రాయబారము

కలిమి చెలి కాఁపురము మాయల
కా పురము సొబ గెందుఁ గలవా?
జలద! నీ క్రొమ్మెఱపుఁ జూపులు
సఫలముగ నది చూడ వలదా!

1

చెలులు మెఱపుల యొఱపు లీనఁగఁ
జిత్తరులు హరివిండ్లఁ బోలఁగఁ
గులుకు మద్దెల రవళు లుఱుముల
యులివులం దలపించు చుండఁగఁ
గలికి రతనపు నేల లంత
ర్జలము దొరయఁగ మిన్నొరయు మా
యలక మేడలు నిన్ను నున్నతు
జలధరా! సరిపోలెదున్.

కలిమిచెలి...

2

కరమునఁ గ్రీ లారవిందముఁ
గురులయందును బాలకుందము
సురుచి రానన మందు లొద్ధుగ
విరి దుమారముఁ గ్రొమ్ముడిని లేఁ
గురవకమ్మును జెవిని దిరిసెన
విరియుఁ బాపట నీదు రాకం
బొరయు నీప సుమమ్ముఁ దాల్తురు
పొల్తు లెప్పుడు నప్పురిన్.

కలిమి చెలి...

3

నిత్య పుష్పములై మ దాళుల
నిస్వనమ్ముల నొప్పు మ్రాఁకులు
నిత్య పద్మము లగుచు హంసక
నికర మేఖల లూనుఁ గొలఁకులు
నిత్యమును బురి విప్పి యాడుచు
నిక్కి పాడును భవన కేకులు
నిత్యమును వెన్నెలలఁ గాయుచు
నిశలు భాసిలు నప్పురిన్.

కలిమి చెలి...

4

చెలులఁ దోకొని ప్రతిఫలించెడు
చిన్ని చుక్కల పూలు పఱచిన
చలువ క్రొన్నెల ఱాతి నేలల
చంద్రశాలల నెక్కి జక్కులు
చెలఁగి మద్దెల లుఱుము లుఱుమఁగఁ
గలికి పాటలు నాట లొప్పఁగ
మలసి రతి ఫల మైన కల్పక
మధువుఁ గ్రోలుదు రప్పురిన్.
కలిమిచెలి...

5

సురల నువ్విళు లూర్చు కన్యలు
సురధునీ ఘన సైకతమ్ములఁ
దరఁగ గాలులఁ దటరు పొమర
తరుల నీడలు నలఁత వాపఁగ
సురిఁగి బంగరు టిసుక కుప్పలఁ
జొనిపి డాఁచిన మణుల వెదకుచు
నరుస మొప్పఁగ గూఢ మణి యను
నాట లాడుదు రప్పురిన్.
కలిమిచెలి...

6

పెరిమ నీవులు సడలి జాఱెడు
　　ప్రియుల వలువల వణఁకు మీఱెడు
కరములన్ రహిఁ బ్రియులు లాగఁగఁ
　　గరము సిగ్గున మ్రగ్గి యచ్చెలు
లరిది దీప్తుల రత్నదీపిక
　　లార్పఁ గుంకుమ చూర్ణ ముష్టులఁ
బరపి నిష్ఫల యత్నలై తడఁ
　　బాటు నొందుదు రప్పురిన్.

కలిమిచెలి...

కామినీ కాముకులు

7

కేళిఁ దనిసిన ప్రియులు తమ కవ్వఁ
గిళ్ల సడలుప రతుల బడలిన
గోలలను నడిరేల నీ మఱుఁ
గుం దొలంగి వెలుంగు శశికర
జాలములచేఁ గరఁగి చల్లని
జల లవమ్ముల సారెఁ జిలుకుచు
మేలు కట్టుల వ్రేలు క్రొన్నెల
రాలు దేర్చెడు నప్పురిన్.

కలిమిచెలి...

8

ఘన విమాన చయాగ్ర భూముల
గాలి పురికొలుపఁగ భవాదృశ
ఘనులు సొచ్చి నిజోద బిందులఁ
గమ్ర చిత్ర పటాలు పాక్కొ-డు
పనికి నై కడు సందియంపడు
భంగి నొయ్యన ధూమ వేషము
పనుపడం గిటికీల తెరువునఁ
బైకి జాఱుదు రప్పురిన్.

కలిమిచెలి...

9

అనుపమాక్షయ భూరి నిధులు గ
లట్టి కాముకు లచ్చరలతో
నెనసి చైత్రరథోపవనమున
కేగి ముచ్చట లాడుకొంచును
ధనదు కీర్తిఁ గల ధ్వనిం బయి
స్థాయిఁ బాడెడు కిన్నరులతో
ననుదినమ్మును గూడి వేడుక
లనుభవించెద రప్పురిన్.

కలిమిచెలి...

10

కురుల నుండి సురాగ సుమములు
గొప్ప కొప్పుల నుండి ముత్తెపు
సరులు చెక్కుల పత్త్రములు చెవి
సందు నుండి పసిండి తామర
లురు కుచమ్ముల నుండి హారము
లురలి రే లభిసారికల్ వడి
నరుగు దారి నెఱుంగఁ జెప్పెడు
నప్పురమ్మునఁ బ్రొద్దుటన్.

కలిమిచెలి...

11

అలధ నేశ్వరు చెలిమి సచట స్వ
యమ్ముగా నిట లాతుఁ డుండుట
నళిగుణా ష్మగు విల్లు దాల్ప భ
యంపడుఁగా మదనుండు తఱచుగఁ
గలికి బొమముడి విండ్ల వెడలుచుఁ
గామి లక్ష్యము లం దమోఘత
నలరు చెల్వల చూపుఁ దూపులె
యతని పని నెఱవేర్చెడున్.

కలిమిచెలి...

12

పలురకపు వలువలును గనులకు
విలసనము లలవఱచు మధువును
నలరులును లేఁజివురులును వివి
ధాభరణములుఁ జరణ పంకజ
ములకు లత్తుక రంగు పూఁతలు
మొదలుగాఁ గల వింత తొడవులఁ
జెలుల కొప్పూడు నందు వేలుపుఁ
జెట్టులే సమకూర్చెడున్.

కలిమిచెలి...

13

ఇట్టి సొంపుల కాటపట్టయి నట్టి
యల యలకాపుర మ్మందు ధనేశు
నగరికిఁ గడుఁ జేరువగ నుత్తరమున
నింద్ర చాపము వోలె నింపారుచున్న
మణి తోరణమ్ముతో మా యిల్లు సఖుఁడ!
దూరమ్మునకె చక్కఁ దోఁచెడుం జుమ్మ!;

మా యింటి ముంగట నా యింతి కరము
పెరిమఁ బెంచిన యట్టి పెంపుడు బిడ్డ;
చేతికందుచు నున్న చిన్ని క్రొంబూవు
గొలల వ్రేఁగున వంగు కొమ్మలతోడి
వర బాల మందార తరు వొండు గలదు.

14

మఱియు మా లోఁగిట మరకత మణుల
మెట్లతో వైదూర్యమృదు నాళము లయి
విరియు బంగారు తామర పూలతోడఁ
గను విందు గొలుపు బొడ్డన బావి గలదు;

ఆ బావి విమల తోయముల యందుండు
రాయంచ గములు నీ రాకఁ జూచియును
నులు కేది యిమ్ముల నుండెడుం గాని
దరి నున్న మానస సరసికిం బోవు.

15

అల బావి యొడ్డున లలి తేంద్ర నీల
కలిత మా శిఖరమ్ము గలిగి పసిండి
యరఁటి చెట్టులు చుట్టు నలమికో నొక్క
కేళి శైలమ్ము చూడ్కికి వేడ్క సేయు;

చెలికాఁడ! నా ప్రేయసికిఁ బ్రియ మ్మగుట
మెఱపుఁ దీవలతోడ మెఱయు నిను జూచి
యతి కాతరం బైన యంతరంగమున
నిప్పు డద్దాని నే యిచట నేఁ దలఁతు.

16

గోరంట వెలుగుతోఁ గొమరారు బండి
గురివెంద తీవ చప్పరపు మేల్పువికె
కొక వంకఁ బొగడ వేఱొక వంకఁ బ్రచల
కిసల రక్తాశోక మెసలారు నందు;

ఆతత ప్రీతి మైనా తోడఁ గూడ
నతుల దోహద మిష నా నీదు సకియ
పుక్కిటి మధు రసమ్మును గోరు నొకటి
తనువు డా కాలి మన్ననఁ గోరు నొకటి.

17

చెలు వారు నా రెండు చెట్టుల నడుమ
ముదిరియు ముదురని వెదురు డాల్గదురు
పచ్చఱా యరుఁగుపైఁ బటికంపుఁ బలక
గల మన్కిపట్టు పొన్గడ యొండు గలదు;

గల్లు గల్లునఁ జేతి కడియముల్ మ్రోయఁ
దాళ సంగతుల నా తరుణి యాడించి
విడువ నప్పలక పైఁ గడ సంజ వేళ
నీదు నెచ్చెలి నెమ్మి నెమ్మిమై నుండు.

18

వాకిటి కిరు వంక వ్రాయంగఁ బడిన
శంఖ పద్మములం జక్కఁ గన్గొనియు
నెద నిల్పికొని యున్న యీ యానవాళ్ల
మా యిల్లు దెలిసికొమ్మా! సాధు వర్య!
ఇపుడు తప్పక నాదు నెడఁ బాటు చేతఁ
జెన్నెసి మా యిల్లు విన్ననై యుండు
మార్తాండుఁ డస్తాద్రి మాటున కరుగ
నిజ కాంతిఁ గోల్పోవు నెత్తమ్మి పూవు.

19

వేగంబ చొరఁబాఱ వీ లగు నట్లు
గున్న యేనుఁగు పాటి కొలఁది మైఁ దాల్చి
యందంపుఁ జఱియల నల రారుచున్న
యక్కేళి నగముపైఁ జక్కఁ గూర్చుండి
మిణుఁగురుం బురువుల మిసిమి కీడైన
యత్యల్ప కాంతితో నప్పటప్పటికి
మిస మిస లాడు నీ మెఱుఁగుఁ జూపులను
భవనమ్ము లోనికిం బఱపం గదయ్య!

20-21

మెఱపుఁ దీవియఁ దెగడు
మేను గల లతకూన
బెడఁగు నడి జవ్వనపు
బిగువు గల జవరాలు
కొనలు వాఱిన పల్లుఁ
గ్రొన్ననలు గల సుదతి
పరువంపుఁ గెందొండ
పండు వాతెఱ నాతి
వడఁ కాదు బడుగు నె
న్నడుము గల యెలనాగ
బెదరు లేటి పొలంతి
బెళుకుఁ జూపుల యింతి
కడు లోఁతు పాఁతు గల
సుడి పొక్కిలి వెలంది
పిఱుఁదు బరువున నంచ
పెంటి నడ గల పడఁతి

మొయిలు రాయబారము

వలువ చనుఁగవ సుంత
వంగువాఱు పిటారి
చెలువలకు పనిఁ బూని
సృజియింప నొరఁగొన్న
నలువ తొలుతటి శిల్ప
కళ యనఁగఁ దగు పడుప
కపవాసి నొగులు జ
క్కావ పెంచి వలె నొంచి
సహచరుఁ ననుఁ బాసి
జాలిగొను వాగ్గింటి
మితక లాలాప యం
చిత సద్గుణ కలాప
నా యింటఁ గనుపట్టు
నాదు రెండవ ప్రాణ
మదియ యంచు నెఱుంగు
మయ్య! నెచ్చెలికాఁడ!

మొయిలు రాయబారము

ఈ దీర్ఘ విరహముల
నెటులో వేఁగించుచును
మంచుఁ గాఱునను దా
మర తీవయుం బోలె
గాట మగు నెడఁబాటు
కాఁకలను వసి వాడు
బోటి రూపము మాఱి
పోయి యుండఁగ వచ్చుఁ
బెను వంత నింత మా
ఱిన యంత మాత్రాన
నది నా నెలంత గా
దనుకోకు మీ నీరదా!

22

ఎడతెంపు లేనట్టి యేడ్పుల చేతఁ
గర ముబ్బి యున్న వాల్గందోయి తోడఁ
గడు వేఁడి నిట్టూర్పు గాడ్పుల చేత
వన్నె దొఱంగిన వాతెఱ తోడఁ
గూడి ప్రేలాడు ముంగురులలో నొదిగి
తోఁచియుం దోఁపక దోబూచు లగుచు
జెయిఁ జేరఁబడు నారి చిన్నారి మొగము
నీ యడ్డ పాటున నిజరుచిం దొఱఁగు
నల చందమామ దైన్యము నొందియుండు.

మెయిలు రాయబారము

23-24-25

నా రాక నెప్పుడెం
గోరి యయ్యెడ దేవ
రారాధనము బత్తి
నాచరించుచు నుండి యో
యొడఃబాటు వగపు చే
బడు నైన నా రూపు
వడ వెడయ భావించి
తపిలి వ్రాయుచు నుండి యో
ఆ కలికి తొలు దొలుత నీ కంటఁ బడు నంచు
నాకుఁ దోఁచెడు మిత్రమా !

నీ మీఁద రహి గలుగు
సామిఁ దలఁతువె యనుచు
నామోచ మఱిపంజ
రాంతరమ్మున నున్న
గోము గల కల వాణి
గోరువంకను జేరి
ప్రేమమ్ము నిండారఁ
బ్రీతి నడుగుచు నుండి యో

మొయిలు రాయబారము

మలిన వస నావృతిని
జెలు వేదు తోడ మీఁదఁ
గల వీణ నిడికొంచు
లలి మ దంకితము లగు
వలపుఁబాటలు వాడఁ
దలఁచు చోఁ గన్నీళ్లు
జలజల దొరంగి తీఁ
గలు దడియు చుండ ని
చ్చలు నెటులో తుడుచుచును
బలు మఱుం గలకఁ దన
తొలి కూరిచిన మూర్ఛ
నలనె మఱచుచు నుండి యో
ఆ కలికి తొలు దొలుత నీ కంటఁ బడు నంచు
నాకుఁ దోఁచెడు మిత్రమా!

మొయిలు రాయబారము

తక్కు నెడఁబాటు నెల
లొక్కొకటి గాఁ గడప
చక్క నిడు పూల తో
లెక్కిడుకొనుచు నుండియో
మక్కువను భావ గతి
నెక్కొలుపు సంభోగ
మక్కఱకుఁ దెచ్చికొని
యనుభవించుచు నుండియో
ఆ కలికి తొలు దొలుత నీ కంటఁ బడు నంచు
నాకుఁ దోఁచెడు మిత్రమా !

ఇవి యే కదా ప్రియుల
యెడఁబాటులను దఱచు
ఉవిదలకుఁ దగు వినో
దోపాయములు మిత్రమా !

26

పగటి తఱి నాయాయి
పని కల్మి నెడఁబాటు
నెగు లంతగా నొంప
నేర దయ్యది రేయిఁ
దగు వినోదము లేమి
ద్విగుణ మై కలఁచు న
ట్లగుట నేలఁ బరుండి
పొగులుచున్ నిదుర లే
కగ చాట్లు పడు చుండు
నాసతిని నడు రేయి
నట సూచి యమ్మేడ కిటికీ పయిని నుండి
తటుకునను నా వార్తఁ దరుణికిని వినిపించి
తనియింపు మో యంబుదా!

27

కొలఁదె మీఱు మహోధిఁ
గొని కృశించిన దానిఁ
దొలి దిక్కు మొగ నొక్క
కళతోడి నెల వోలె
నలమఁ బొస్పున నొత్తి
గిలి పసండిన దాని
నెలమి నాతోఁ గూడఁ
వాలి యిచ్చు మెయిఁ గేళి
సలుప నిముసము వోలె
జరగి పోయెడు రేయి
కోల మీఱజే యిపు డేచఁ
గ్రొవ్వేఁడి కన్నీళ్ళఁ
గలఁత మెయి నెట్టులో
గడపు చుండెడు దాని
నట సూచి యమ్మేడ కిటికీ పయిని నుండి
తటుకునను నా వార్తఁ దరుణికిని వినిపించి
తనియింపు మో యంబుదా!

28

జాల మార్గము నుండి చల్లనగు చంద్ర పా
దాలు రాఁగాఁ బొంటి తమినెడు కరిగి తెఱఁగు
మాలి యరిగిన యట్లు మరలిపోయిన మాడ్కిఁ
జాల వెతఁ గన్నీటి చాలు జాల్వాఱఁ బొడుపు
లీల ఱెప్పల నప్పళించుచును నెఱ మోడ్పుఁ
గ్రాలుఁ గందోయి తో సోలుచును దుర్దినపు
వేళ ముకుళింపకయు వికసింపకయు నుండు
నేల తామర తీవ వోలెఁ దోఁచెడు దాని
నటు సూచి యమ్మేడ
కిటికీ పయిని నుండి
తటుకునను నావార్తఁ దరుణికిని వినిపించి
తనియింపు మోయంబుదా!

29

పలుగప్పుఁ జివురు బీఁటలు వాఱ నొండొండ
యొలయు పెనువేఁడి నిట్టూర్పు గాడ్పులచేతఁ
దలయంటు లేకుండ జలకమ్ము లాడుటం
జెలు వేవి బిరు సెక్కి తెలి చెక్కులను వ్రేలు
నలక జాలమ్ములను దొలఁగ ద్రోసెడు దానిఁ
గల నయిన నా పొందు గలుగు నేమో యనుచుఁ
దలఁచి నిద్దుర మీఁది వలపు నించెడు దానిఁ
గలఁక మొయిఁ బొరిఁ బొరిం దొలఁకు కన్నీళ్లు పె
ల్లలమి నిద్దుర రాక యలఁత నెందెడు దాని
నట సూచి యమ్మేడ
కిటికీ పయిని నుండి
తటుకునను నావార్తఁ దరుణికిని వినిపించి
తనియింపు మో యంబుదా !

30

విరహములఁ వొఱఁగి తొలి
విరహా విరసము నాఁడె
సరగ సిగ గట్టుకొని
శాపాంతమున నేఁడ
యరుసమున నరుదెంచి
యది విప్పఁగాలె నన్న
యరిపి పూనిక కల్మి
నది యొక్క జడ గట్టి
బిరుసుపడి విషమ మయి
పెను నొప్పి యిడ దానిఁ
బెరుఁగు గోళులతోఁడి
కరముతోఁ బలుమాఱు
విరివి చెక్కిలి నుండి
వెను ద్రోసికొను దాని
నట సూచి యమ్మేడ కిటికీ పయిని నుండి
తటుకునను నావార్తఁ దరుణికిని వినిపించి
తనియింపు మో యంబుదా!

31

తొడవులు విడనాడి కడు మెత్తనైన
యొడలు సారెకు దుఃఖ మొదవఁ బానుపునఁ
జేర్చు నయ్యబలఁ జూచినఁ దప్పకుండ
నీకును నొదవుఁ గ్రొన్నీటి కన్నీరు
ఆర్ద్రహృదయులు దయామయుల్ గారె.

32

నీకు నెచ్చెలికి నా మీఁద నున్నట్టి
యెడలేని యాప్రేమ నెఱుఁగుదుం గాన
నెడఁబాటు మున్నెన్నఁ డెఱుఁగని దగుట
నిట్టి దౌనది యంచు నెంచితిం జూవె
యందమ్ము గలవాఁడ నన్న గర్వమ్ము
నను నిట్లు ప్రేమించె నని యెంచకయ్య !
నే నన్న దిది యెల్ల నేఁ డెల్లి నీకుఁ
దమ్ముఁడా! యచటఁ బ్రత్యక్షమై తోఁచు.

33

ప్రేలాడు ముంగురుల్ క్రేఁగంటి చూపు
నడ్డుకోఁ గాటుక జిడ్డైన లేక
మధుర మా మధు సేవ మానుటం జేసి
బొమ విలాసమ్ముల బొత్తిగా మఱచి
కడు సోలు నవ్వాలుగంటి డాకన్ను
దరికి నీవేగఁ దాఁ బొరిఁ బొరి నదరి
మీను లోలోఁ గొట్టుకో నట్టె కదలు
కలువ పూ సిరి తోడఁ గలఁ దూఁగుఁ జూవె.

34

ఘన! నాదు కొనగోటి గంటులు లేమిఁ
దడవుల నలవాటు పడిన ముత్యాల
చేరుల దైవమ్ము చెద్దుఁ బోనాడి
యరఁటి కంబము వోలె నతి గౌర మగుచు
బలిమి నే సుర తాంతముల నొత్తుచుండు
నలివ డా తొడ గూడ నదరెడుం జుమ్మ.

35

చెలియ యత్తఱి నరిది నిద్దురఁ
జెంది యిమ్ముల నుండు నేనియు
జలద ! యుఱుముల మేలుకొలుపక
జాము సేపట వేచి యుండుము
కలను బ్రియు నను నెట్టకేలకుఁ
గాంచి గాటపుఁ గౌఁగిలింతలఁ
జెలువ పొందెడు సౌఖ్య సంపదఁ
జెఱుపఁగా దొరఁకొకుమీ.

[illegible]

36

నెలఁతుకం బిడప నీ నీటి తుంపురులఁ
జల్ల నా గాలి చేఁ జక్క మేల్కొలిపి
మొల కెత్తు లే జాజి మొగ్గలతోఁ గూడ
సేదఁ దేర్చి గవాక్ష సీమఁ గూర్చున్న
నీ వైపు నిశ్చల నేత్ర యై చూచు
నమ్మాన వతి తోడ నతి ధీర వృత్తి
మెఱుపు లో నణఁచి నీ యుఱుముఁ బల్కులను
గడఁక నై నిటు వల్కఁ దొడఁగుమీ సఖుఁడ!

37

అమ్మ! ముైదువరాల! నీ పతి
కనుఁగు మిత్త్రుఁడ నతని వార్తల
నెమ్మనమ్మున నిలిపి చయ్యన
నీకుఁ దెలుపఁగ నిటకు వచ్చితి
వెమ్ము తమ ప్రియ తమల జడలను
విప్పఁ దమ తమ పడెపు పాంథుల
నుమ్మలిక వోఁ జెవుల విందగు
నుఱుములను ద్వారపెట్టి పంపెడు
క్రొమ్మొయిలు రాయఁడను నే నిది
నమ్ము మమ్మ! పతిమణీ!

38

అని పల్కి వంతనే యా సాధ్వి యుపలరి
జనక పుత్త్రిక వాయు తనయునిం బోలె
నెద వేడ్క విరయ మో మెత్తి నిక్కి గాంచు
మన్నించుచుఁ దవిలి నీ మాట లాలించు
నెడఁబాటుఁ గా వగ్గి నెరియు చెల్వాలకుఁ
జెలికాఁడు వెచ్చిన చెలువుని వార్త
తమి నించు మించు వాటమి సాటి గాదె.

39

పసుల మే ల్గోరి జీవనమును బుచ్చు
పర మోపకారి! నా ప్రార్థ నోక్తులను
జెల్లించుటకును మేల్ సేసి నీ యంత
నినుఁ గృతార్థుని జేసికొనుటకుం గూడ
నిటు చెప్ప నొప్పు నా యింతి తో మొదట
"నీ భర్త యెడఁబాటు నెగు లోర్చి బ్రదికి
రామ గి ర్యాశ్రమ సీమ నున్నాఁడు
అబల! నీ దగు సేమ మడుగు మన్నాఁడు"
అని పల్కు మాపన్ను లగు వారి తోడఁ
దొలు దొల్త ననఁ దగ్గ పలు కిదే కాదె.

40

డా పాలఁ జాలి వగ
డాకి వైనము పెద్ది
నిసుఁ జేప రొంపు పారిఁ
గన లేక నీ విభుఁడు
కషుఁ జిక్కి గాటంపుఁ
గాఁకలను సుషు కెక్కి
కన్నీళ్ల నాని యును
త్కటు వేదసం బూని
యొండొండ వేఁడి ని
ట్టూర్పు గాడ్పులఁ బుచ్చు
నట్టి తన మేనితో
నట్టిదగు నీ మేనఁ
గడ లేని వివిధ సం
కల్ప కల్పనలఁ గా
వించి తా నేకీభ
వించు చున్నాఁ డమ్మరో!

41

చెలుల కన్నెదుట నీ
చిన్ని నెమ్మొగ మంటఁ
గలుగు వను నాస మొయి
వెలికిఁ జెప్పఁగఁ దగ్గ
పలుకులే యయ్యు న
ర్మిలి రహస్యము వోలెఁ
జెలువ! నీ చెవిలోనఁ
జెప్పఁ దివిరెడివాఁడు
తొలఁగి కనఁగా వినఁగ
నలవి గా నట్టి ద
వ్వుల నున్కిఁ జేసి నీ
చెలువుఁ డిప్పుడు మహో
త్కలికా రచిత పదా
వళుల నా నోటఁ దన
పలుకులుగ నీ తోడఁ
బలుకు మనె నా యిమ్మొ
యిలు రాయబారమ్ము
కలికి! యిదె యాలింపుమా.

"జీవి తేశ్వరి! నిన్నుఁ బాసి యు
జీవములతో నుంటి సకలా!
దేవి! యీ కఠినాత్ము దుర్దశ
తెలుఁ గొకించుక వినఁగదే.

42

అలరుఁ దీఁగల మేని సోయగ,
మదపు లేళుల యందుఁ జూపుల
బెళుకు, చందురు నందు వదనము
చెలువు, నెమిళుల పురుల వేనలి
పొలుప, మేటి యలంతి తరఁగల
బొమల సొబగును జూతు నెప్పుడుఁ
గలికి! నీ నెఱపోల్కి యొకచోఁ
గానఁబడ దది యెందు నయయో!
జీవితేశ్వరి!...

43

పొల యలుకఁ గొని యున్న నిన్నొక
పలుఁగు సిలపై ధాతు రసములఁ
బొలితి యేర్పడ వ్రాసి నీ యడు
గులను బడి నటు నన్ను వ్రాయఁగఁ
దలఁచి నంతన సారె బాష్పము
లొలికి చూ పరికట్టి చిత్రముఁ
గలఁచెఁ జిత్తరు వందు నైనను
గరుణ మాలిన కటికి దైవము
పొంతి మన కూటమిని సైఁపక
పోయె నెంతటి పాప మయయో!
జీవితేశ్వరి!...

44

కలలలో నిను నెట్టకేలకుఁ
గాంచి బిగ్గఁ గవుఁగిలింపఁగఁ
దలఁచి చేతులు రిత్త బయలికిఁ
దాప్చు చుండెడు నన్నుఁ గన్గొని
కెలని కానన దేవతలు తరు
కిసలయమ్ముల మీఁద ముత్తెపుఁ
గోలఁదు లగు కన్నీటి బొట్టులు
గురియుడురు పలు మాఱు నయనో!
జీవితేశ్వరి!...

45

చెలియ! యప్పుడ దేవదారుల
　　చివురుఁ దొప్పలఁ ద్రుంచి గంటుల
నొలుకు కమ్మని పాల తావుల
　　నూని వలపలి దెసకు నెవ్వఁడిఁ
బొలయు పలిమల గాలులకు నట
　　మున్ను నీమెయి నంటు భాగ్యము
గలిగి యుండు నటంచు వానినిఁ
　　గౌఁగిటం గదియింతుఁ జూవే.

జీవితేశ్వరి !...

46

కలయఁ దడిసిన నేల వలెఁ గడు
వలచు నీ మొగమునకు దవ్వాయి
కలఁగి బడుగయి యుండినను నసుఁ
గాముఁ డిపుడే వెతలఁ బెట్టెడు
మలసి దిక్కుల నలము దట్టపు
మబ్బులను రవిఁ గప్పి తవాతవా
గొలుపు నా జడి కారు రోజులు
చెలి! కటా! యెటు గడచుఁ జెపుమా!
జీవితేశ్వరి!...

47

నిడుద జాముల రేయి క్షణ మటు
          గడచి పోవలె నెండ వేఁడిమి
యుడిగి పవలును నెపుడుఁ జల్లఁగ
          నుండఁగా వలె నంచు నెంచుచుఁ
గడఁకఁ దీరని కోరికల వెతఁ
          బడుచు నీ యెడఁబాటు కాఁకల
నెడఁద శరణము లేక కుతకుత
          నెపుడు నుడుకుచు నుండు నయయో !
                    జీవితేశ్వరి !...

48

ఎన్నెన్నొ కోరికల నెన్నుకొనుచును నేన
నన్ను నిటు నిలుపుకొను చున్నాడ నటు గాన
గళ్యాణి! నీవు నటుఁ గాని తలఁపుల లోనఁ
దగిలి నాకయి యట్టి బెగులు పడఁ బోకుమీ
సుఖము దుఃఖము సదా నొక దానిపై నొకటి
గలుగు నెవరికి నంతె కాని సతతములు గావు;
ఇల దేహి దశ బండికలు కమ్మి వలె నెపుడుఁ
గ్రిందు మీఁదగుచు గిరగిరఁ దిరిగెడుం జూవె;

తెగువ సేయకు మాన
తెగఁ గోసికొని యింక
మగువ! యిది తగదు నా
మాట యిది మన్నింపుమా!

49

పాల కడలిని బాఁప పాన్పు నుండి మురారి
నిదుర లేచిన నాఁడె నెలఁత ! నా శాపాంత
మీ నాల్గు నెలలు నీ వెటో కనులు మూసి కొని
కడఁక మెయి నాకు నయి గడపఁగా వలెఁ జుమీ
వెలఁది యట మీఁద మన విరహ కాలము నందు
మదిఁ దలఁచి కొన్న యా మన కోరికల నెల్లఁ
బండు వెన్నెలలఁ గన్పండు వై యలరు శర
దమల రాత్రుల యందు ననుభవింతము గాక !

తెగువ సేయకు మాస
తెగఁ గోసి కొని యింక
మగువ! యది తగదు నా
మాట యిది మన్నింపుమా !

50-51

మును యొక్క రేయిఁ బాన్పున నన్ను గౌఁగిటం
గదియించి యుండియును గాఢంపు నిదుర లో
నేటికో బిగ్గరగ నేడ్చుచుంటివి నీవు
ఇది యేటికే యిట్లు లేడ్చెదీవని సారె
నిను లేపి యడుగఁగాఁ గను విచ్చి ననుఁ జూచి
యో మోసగాఁడ! నీ వొకతెతో నేమేమొ
సలుపుచుండిన యట్లు కల గంటి నిపు డంచు
నెలనవ్వులొలయ నాకుఁ దెలిపి యుంటివి గాదె;
ఈ యభిజ్ఞానమున నేను సేమముగ ను
న్నాఁడ నంచును మదిన్ నమ్మి యుండుము నీవు
లోక వాదమ్ములకు లో నగుచు నా యెడల
జలజాక్షి! మది నొండు దలఁపఁగాఁ బోకుమీ;

ఇల న దేమో కాని
　　　　　　యెడఁ బాటు గలుగంగఁ
జెలువము లదవద లగుచుఁ
　　　　　　జెడిపోవు నని యుందు
రనుభూతింజేసి
　　　　　　యవి యిష్ట వస్తువున
రస తృష్ణ గాని ప్రేమ
　　　　　　రాసు లయ్యెడుఁ జూవె
తెగువ సేయకు మాస
తెగఁగోసి కొని యింక
మగువ! యది తగదు నా
మాట యిది మన్నింపుమా!"

52

మొయిలు రాయఁడ! యిట్లు మొదటి పియున్ క్తిఁ
జాల శోకించు నీ సకియ నోదార్చి
నంది కోరాటలన్ కలుగు నా వెండి
మల నుండి వేవేగ మరలి యేతెంచి
తగిన గుర్తుల తోడఁ పర శ్లాఘ సాక్షి
పంపిన నేమంపు వార్తలం దెల్పి
వేఁ బోక తఱి మల్లె విరి వోలెఁ బ్రిదిలి
తలరు నా జీవమున్ నిలుపం గదయ్య!

53

బదులాడ వేమి? యీ బంధు కార్యమ్ము
ననఘ! నీ వొప్పుకొన్నట్లె కదయ్య!
బదులు పల్కుట నీదు పరమ గంభీర
భావమ్మునకును లోపమ్ము యగా నాను
మా ఆడకే డప్పి మై వేఁడు కొనెడు
చాతకమ్ములకును జల మిత్తు గాదె
సత్పూరుషులకు యాచకుల కోరికలఁ
బాటించి తీర్చుటే ప్రత్యుత్తరమ్ము.

54

జలముచా! నీతోఁడి చెలిమిచేఁ గాని
విరహార్తుఁడ నటన్న కరుణచేఁ గాని
యిది నీకు ననుచితం బే న్గైన, నాదు
వేఁడికోల్ గొని నాకుఁ బ్రియము గావించి
సురుచిర వర్షాభి శోభి వై యిచ్చ
సకల దేశమ్ములం జరియింపవయ్య!
ఇట్లు నీదు మెఱుంగుటిల్లాలి తోడ
నీ కెన్నఁడు వియుక్తి లేకుండుఁ గాక!

(కుడి కన్నదరుట నిరూపించి)

నా కుడి కన్నదరు చున్నదే! ఏమి మేలు చేకూరునో!

(తెరలో)

నలిని రాజీ వాసనము నుండి ముత్తెంపుఁ
దెలి మంచుఁ గన్నీరు దొలఁగింప ననురక్తి
యెల రార విధి యుక్తి నినుఁ జీదే దయచేసెఁ

గవ వాసి వొాగులు జ
క్కవ పులుంగా! యింక
నెవ్వ లేది పెంటి తో
నీవు గూడుదు గాక!

(వినుట నభినయించి)

ఎవరు చెప్పుమా ఖండిత నాయికల నుద్దేశించి నా పాడిన గీతిక నే యనువదించుచుఁ జక్రవాక మిథునమున మత్ప్రియా సంగమమును సూచించు చున్నారు!

(నలుగడలఁ బరికించి చూచి)

ఇం దెవ్వరును లేరే!

నా దీనావస్థకు జాలినొంపి ముత్తెంపుఁ గొలఁదు లగు కన్నీటిబొట్టులు గురియుచుండు నివ్వన దేవత లై యుందురేమో?

(ఒడలు పులకరించి, మహోల్లాసముతో)

ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము!!

నా శాప కాలము ముగియకుండఁగనే, యస్తంగ మితములైన నా దైవత మహిమ లన్నియు నాకస్మికముగా నాయం దావిర్భవించిన విది యేమి?

(ఇంచుక సేపు ధ్యానము నటించి మహానందముతో)

దుర్భర వియోగబాధ భరింపఁ జాలక నా ప్రేయసి మద్గృహ దైవతము లగు పార్వతీపరమేశ్వరుల యడుగు లపైఁ బడి శరణు వేఁడుచు సొమ్మసిల్లిన నయ్యార్తశర

ఱువ్యలు కరుణించి ప్రత్యక్షమై నాప్రియురాలి నూఱడించి "బిడ్డా! నేఁడే నీభర్త్రం గలసికొందువు. ఇంతటి నుండి మీకెన్నఁడును వియోగబాధ గలుగకుండుఁ గాక!" యని వరం బొసంగి తత్క్షణమే కుబేరుని బిలిపించి నాశాపమును గ్రమ్మఱింపు మనియు, నిధిరక్షణసేవకవృత్తినుండి నన్ను విముక్తునిజేసి నాసంపూర్ణవేతన ముపకారవేతనముగా నొసంగుచుండుమనియు నాజ్ఞాపించి యంతర్ధానము నొందిరి.

అప్పూరాణదంపతుల కరుణాకటాక్షమే నాయీశాపవిముక్తికిఁ గారణము.

అమ్మయ్యో! బ్రదికితిని.

అదిగో! నాజీవితేశ్వరి మద్ప్రియాపంజరశారికతో నీశుభవార్తం దెలుపుచుఁ దనపెంపుడుబిడ్డయైన మాయింటి ముందటి బాలమందారవృక్షము క్రీనీడను నిలిచి నారాకకై యెదురుచూచుచున్నది.

ప్రేయసీ వేణి మోక్షణోత్సవము గావించుటకై వేవేగ పోయెదఁ గాక!

(చేతులు జోడించి)

భక్తశివంకరా! శంకరా! నీయార్త రక్షా పరతం
త్రత నెంతని కొనియాడుదును?

మంగళము భక్తార్తి భంగ కారి కృపాత
రంగితోజ్జ్వల శుభాపాంగున కసంగునకు
భద్రమ్ము దేవతా విద్రావ గర్విత
క్షుద్ర దానవ వధోన్నిద్రునకు రుద్రునకుఁ
గళ్యాణ మురుత రామూర్త్యైక వృష వాహ
పల్యంకి కారోహ లౌల్యునకుఁ గల్యునకు
శ్రేయమ్ము భవ్య కాత్యాయనీ వామాన
పాయాత్మ వామార్ధ కాయునకు గేయునకు

శూలికిఁ గపాలి కయశాలి కహి మాలికిని
బాలిత సురాలికిని బాల శశి మౌళికిని

మంగళము

నిత్య జయ మంగళ మొసంగుత సతమ్మున్.

(నిష్క్రమించును)

—సంపూర్ణము.—

ప్రియాసంగమము